

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ,

ΑΡΙΘΜΟΣ 21.

ΤΟΜΟΣ Β΄,

22 ΜΑΡΤΙΟΥ 1893.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΑΓΙΑΣΜΑΤΩΝ.*

Α΄.

Τὰ παρ' ἡμῖν ἀγιάσματα κατὰ πόσον δύνανται ἵνα ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν εὐρεσίαν ἐρεσιῶν βυζαντινῶν ναῶν.

Τὸ περὶ ἀγιασμάτων ζήτημα τὸ διεγερθὲν ἐν τῇ Μεσαιωνολογικῇ Ἐταιρίᾳ καὶ ἐπὶ πολλὰς συνεδριάσεις ἀπασχολῆσαν καὶ ἀπασχολοῦν ἔτι τὰ μέλη αὐτῆς, ἐλέγχει σπουδαιότητα ἀδιαμφισβήτητον ὑπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας τῆς παρ' ἡμῖν λατρείας. Ἄλλ' ἢ διαλεύκανσις αὐτοῦ δὲν ἐπιτυγχάνεται δι' αὐτοσχεδίων οκέψεων. Ἐπισταμένη μελέτη τῶν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς, ἐπὶ τούτοις δὲ ὀρθῆ καὶ λελογισμένη ἐκτίμησις τῆς τοῦ λαοῦ παραδόσεως ποδηγετοῦσι τὸν φιλόπονον ἐρευνητὴν εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου μὴ ἀφεστώσαν τῆς ἀληθείας.

Τὸ ζήτημα ἐτέθη οὕτως. Ἄπαντα τὰ ἐν τῇ ἀκτίνι τῆς περιφέρειας τῆς Κων/πόλεως ὑπάρχοντα ἀγιάσματα δύνανται ἵνα ὀδηγήσωσιν εἰς τὰ ἴχνη ἢ εἰς τὴν ἐξ ἀνασκαφῶν ἀνεύρεσιν ἐρεσιῶν ναῶν ἢ εὐκτηρίων οἰκῶν; Καὶ ἱστορικῶς ἐλέγχεται ἀμάρτυρος καὶ λογικῶς φαίνεται ἀνυποστήρικτος ἢ γνώμη ὅτι ἰσάριθμοι τοῖς ὀρωμένοις ἀγιάσμασιν ὑπῆρξαν ἱεροὶ ναοὶ ἐρειπωθέντες σὺν τῷ χρόνῳ ἢ καταστραφέντες ἐν ἀντιξοῖς καιρικαῖς περιστάσεσιν, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ὅτι ἅπαντα τὰ ἀγιάσματά εἰσι τόσα σμῆματα ὁδοὶ ναοὶ ποτε ὑψίσταντο ἐπ' αὐτῶν ἢ παρ' αὐτοῖς. Οἱ δὲ πειθόντες εἰς τοῦτο λόγοι εἰσὶν οἱ ἐπόμενοι:

α) Ὑπῆρχον μὲν πολυάριθμοι ἐν Κωνσταν/πόλει

ἱεροὶ ναοὶ καὶ εὐκτήριοι οἰκοί, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἱστορικῶν καὶ ξένων περιηγητῶν (Βενιαμῖν ὁ ἐκ Τουδέλης ἀναβιβάζει αὐτοὺς εἰς 360, ὁ Ἄλδερῖχος εἰς 500, ὁ δὲ Δουκάγγιος εἰς 400) ἀλλὰ πολλοὶ τούτων μεταβλήθησαν, οἱ δὲ καταστραφέντες ἐκ θεμελίων σχετικῶς εἰσὶν ἐλάσσονες ὡς καὶ οἱ σὺν τῷ χρόνῳ ἐρειπωθέντες. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἕκαστον ἀγίασμα δευκνύει τὸν τόπον ἱεροῦ ναοῦ ἄλλοτε ὑψίσταμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαρχόντων ἀγιασμάτων φαίνεται δυσανάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν οὕτως ἢ ἄλλως ἐκλιπόντων ἱερῶν ναῶν (ὡς 3 πρὸς 1 καὶ πλεον ἔτι).

β) Ἡ θέσις πολλῶν ἀγιασμάτων φαίνεται ἥκιστα πρόσφορος πρὸς ἀνέγερσιν ἱεροῦ ναοῦ. λ. χ. ἐν τοῖς κήποις τῆς Βλάγκας ὄρῶνται δύο πηγαὶ ἀγιασμάτων καθιερωμένων ἀμφοτέρων εἰς μνήμην τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἀναβλύζουσι δὲ ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ ἀρχαίου τείχους, θὰ ἦτο δὲ αὐτόκλημα παραλογισμὸς ὅτι ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἔκειτό ποτε ἱερὸς ναός, διότι δὲν παρουσιάζει τὰς συνθήκας τῆς δομικῆς εὐκτηρίων οἰκῶν, ἀλλ' οὔτε ἄλλον κτιρίων. — Οἱ κήποι οὗτοι εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ παρὰ βυζαντινοῖς λυμὴν τοῦ Θεοδοσίου, περιτειχιζόμενος διὰ τείχους περιφέρειας ἐνὸς μιλίου, ὅστις ἐπεχώσθη ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἀλλὰ κατόπιν, ἦτοι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἐκαθαρίσθη καὶ ἠνοίχθη ὡς τὸ πρῖν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παχυμέρη. Πολλὴ δὲ μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐθις ἐπεχώσθη καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιχωματώσεως αὐτοῦ ἐφυτεύθησαν οἱ σήμερον ὀρώμενοι κήποι. — Τὸ ἀπρόσφορον τῆς θέσεως πολλῶν ἀγιασμάτων πρὸς ἀνέγερσιν ναῶν παρατηρεῖται καὶ εἰς ἕτερα μέρη τῆς Κων/πόλεως.

γ) Πολλὰ τῶν ἀγιασμάτων εἶναι φρεάτα ἐν βαθέσιν ἔστι που ὑπογείως. Ἄλλὰ τὰ φρεάτα ταῦτα οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τὰ ὑπόγεια φαίνονται προϊόντα τέχνης πολλῶ μεταγενεστέρας ἐποχῆς ἢ ὅστε νὰ πεισθῶμεν ὅτι εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν ἐρεσιῶν ἢ ἀπετέλουν μέρος ἢ προσάρτημα ἀρχαίου ναοῦ.

Οἱ λέγοντες ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ παρ' ἡμῖν

* Πρακτικῶς ἔτι καὶ ἐτέρως δύο γνώμης περὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀγιασμάτων, ἐξ ὧν ἀνεγνώσθησαν ἐν τῇ ἐταιρείᾳ τῶν Μεσαιωνικῶν ἐρεσιῶν.

αγιάσματα είναι τεκμήρια τῆς υπάρξεως ναῶν ἐρειπωθέντων αὐξάνουσιν ἀπιστεύτως, ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρω, τὸν ἀριθμὸν τῶν βυζαντινῶν ναῶν καὶ εὐκτηρίων οἰκῶν ἀνευ ἱστορικῶν ἢ ὀπωσδήποτε ἄλλων αὐθεντικῶν ἀποδείξεων· φαίνονται δὲ ἀρῦόμενοι τὴν γνῶσιν αὐτῶν ἀδασανίστως ἐκ παραδόσεως τοῦ λαοῦ ἀκριτοῦ καὶ μὴ αὐθεντικῆς. Ἀκατανόητος ἐστὶν ἡ σπουδὴ αὐτῶν ἵνα θέσωσιν, ἀπαραιτήτως παρ' ἐκάστῳ αγιάσματι ἱερὸν ναόν, ὡσάν μὴ ἢ δυνατόν ὅπως, ἡ θεία χάρις τ' ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, ἐνεργῆ πανταχοῦ καὶ πάντοτε καθὼς πιστεύομεν, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μεμονωμένοις καὶ μακρὰν εὐκτηρίων οἰκῶν ἐν γωνίᾳ που καὶ παραδύσῳ ἀναβλύζουσιν αγιάσματα. Μετὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν γνῶσιν τοῦ ἀκαμάτου ἐν μεσαιωνολογικαῖς ἐρεῦναις κ. Μ. Γεδεών, ἐν ἣ δια μακρῶν καὶ μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἐξετάζει τὸ ζήτημα περὶ αγιασμάτων ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπισημίας καὶ ἥς τὰ συμπεράσματά εἰσιν ἀνεπίδεκτα ἀντιρρήσεως, κρίνω περιττὴν τὴν περαιτέρω ἐπ' αὐτοῦ ἐρευναν, τοῦλάχιστον ὑπὸ κριτικῆν καὶ τεχνικῆν ἐποψίν.

Τεθέντος ὅτι πολλὰ ἢ ὀλίγα παρ' ἡμῖν αγιάσματα τεκμηριοῦσιν ἀναμφισβητήτως τὴν παρ' αὐτοῖς ὑπαρξίν ἐρειπίων ἀρχαίων ναῶν, ἄραγε αἱ πηγαὶ τῶν αγιασμάτων ἀνέβλυσαν ἐκεῖ εἰς χρόνους μεταγενεστέτους, ἢ προὔπῃρχον καὶ ὑψίσταντο ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἢ ἐγγύς αὐτῶν, πρὸ τῆς ἐρειπίσεως καὶ καταστροφῆς καὶ κατόπιν ἐξεχώθησαν, ἢ αὐτομάτως ἀνέβλυσαν καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τοῦ νῦν ὑπάρχουσαι; Βεβαίως τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον. Ἀλλὰ τότε ὑπὸ ποίαν ιδιότητα δεόν ἵνα ἐννοήσωμεν τὰς καθηγιασμένας ταύτας πηγὰς ὑψίσταντας ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς; Μήπως ἕκαστος τούτων εἶχε λούμα ἢ λούσμα; Περὶ τούτου δὲν δυνάμεθα ἴν, ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος, διότι ἱστορικῶς εἰσι γνωστὰ εἰς ἡμᾶς μόνον τὰ λούματα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ Ἀρεοβίνδου καὶ δύο ἢ τριῶν ἄλλων ναῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὸ λούμα τῶν Βλαχερνῶν, ὅπερ περιγράφεται ὑπὸ τῶν χρονογράφων ἐν ἀφελεῖ λεπτομερεῖα ὡς ἴδιον γνώρισμα τοῦ περικαλλοῦς ἐκείνου ναοῦ. Ἡ μὴπως τὰ παρ' ἡμῖν αγιάσματα ἀντικατέστησαν τὰ περιγραπτήρια τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν ναῶν; — Ταῦτα λέγονται καὶ αγιασματάρια. Ὁ δὲ Συνέσιος (ἐν ἐπιστολῇ 121) ὀνομάζει καθαρτήρια χέρνιβα καὶ τοποθετεῖ ταῦτα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ νάρθικος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς καθηγιασμένου ὕδατος περιεγραπτιζοντο οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ἱερὸν ναόν. Ἐπειδὴ οἱ βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι ὀλίγας εἰδήσεις παρέχουσι, καὶ ταύτας οὐχὶ συγκεκριμένας καὶ σαφεῖς, περὶ αγιασμάτων, ὡς ἐννοοῦμεν ταῦτα σήμερον, δὲν εἶναι δυνατόν ἵνα ὀδηγηθῶμεν ἀσφαλῶς ὑπ' αὐτῶν μόνον εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς ἀνωτέρω ἀπορίας ἀνευ τῆς κοινολογικῆς παραδόσεως. Αὕτη δύναται ἵνα κάλλιον δαδουχῆσθῃ ἡμᾶς μέχρι βαθμοῦ τινος, ἐάν ἢ ἀππληλαγμένη γραφῶν ληρημάτων. Τεκμαιρόμενοι ἐκ τοῦ ἐν τῷ καθολικῷ τῆς ἁγίας Σοφίας ἀγίου Φεάτος, ὅπερ ἀναφέρουσιν ὁ Πορφυρογέννητος καὶ ὁ Χωνιάτης, ἐτι δὲ καὶ ἐξ ὧν λέγουσιν ἄλλοι ἱστορικοὶ (Σ. Βυζαντίου Κων/πόλεως τόμ. Α' σελ. 181, 312. καὶ τόμ. Β' σ. 231, 267 κλπ.) ὑποποτᾶζομεν ὅτι καὶ ἐν τισὶν ἄλλοις

ναοῖς τῶν βυζαντινῶν ὑπῆρχον ὁμοίαι πηγαὶ ὕδατος, ὡς ἔχουσι καὶ νῦν πολλοὶ ἱεροὶ ναοὶ τοιαύτας, ἀς καθιέρωσεν οὐχὶ ἀλόγως εἰς αγιάσματα ἢ εὐλάβεια τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ ἱερότης τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὐρίσκονται. Τούτου ἀποδεκτοῦ ἴσως γενομένου, δεόν ἵνα μὴ ξενίξῃ ἡμᾶς ἡ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνεύρεσις πηγῆς αγιασματος ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἱεροῦ ναοῦ ἢ εὐκτηρίου οἴκου ὑψίσταμένου ποτέ. Τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον, ὡστε πάντα ἐπ' αὐτοῦ μακρὸν λόγον ἠγοῦμαι περιττόν. Δὲν φρονῶ τοιμηρόν ἵνα ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς χρήσεως τῶν παρ' ἡμῖν αγιασμάτων προεικάσωμεν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς βυζαντινοῖς ναοῖς ὑψίσταμένων φρεάτων καὶ ἄλλων πηγῶν ὕδατος, καὶ κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν ἀποφανθῶμεν τὴν χρῆσιν τούτων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὡς ἐστὶν εἰς καὶ ὁ σκοπός. Τὰ λούματα φαίνονται μὲν ὑπαγόμενα εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ δεόν ἵνα μὴ συγχέωνται μετὰ τῶν πηγῶν τούτων. Τὰ λούματα, ἄπερ εἶναι δυνατόν ἵνα γένωνται ἀντικείμενον ἰδίου λόγου, ἦσαν διάφορα κατὰ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως, εἰ μὴ κατὰ τὸν σκοπόν.

Πάντα τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ Κων/πόλεως ὑπάρχοντα αγιάσματα δυνάμεθα ἵνα ὑπαγάγωμεν εἰς τέσσαρας κατηγορίας: 1) εἰς αγιάσματα, ὧν ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς αἰτία διάφορα· 2) εἰς αγιάσματα ὑποδειχθέντα κατ' ὄναρ εἰς εὐλαβεῖς, οὐ ἔνεκα πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ προσοχῆς ἂν τὸ ἔδαφος αὐτῶν ἔχη τι τὸ ἐξαιρετικὸν ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος· 3) εἰς αγιάσματα, ἄπερ τοπογραφικῶς ἐξεταζόμενα, παρουσιάζουσι πάσας τὰς συνθήκας ὅτι ἦσαν ποτε μέρη ναῶν ἱστορικῶς ἀγνώστων ἡμῖν, ὧν οὐδὲν ἔχνος διέσωσεν ἡμῖν ὁ πανδαμάτωρ χρόνος· καὶ 4) εἰς αγιάσματα ἀπολαύοντα ἐξαιρετικοῦ σεβασμοῦ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ, αγιάσματα ἱστορικὰ ἢ βεβαιούμενα ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐγκρίτου παραδόσεως, ἀνερχομένης εἰς χρόνους ἀπωτάτους, ὅτι κείνται ἐπὶ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἀνηγείροντό ποτε ναοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενοι. Τὴν μὲν ἐξέτασιν τῶν αγιασμάτων τῶν τριῶν πρώτων κατηγοριῶν οὐδὲν ἔπιχειρῶ· ἀλλὰ τὴν τοπογραφικὴν ἐρευναν τῶν αγιασμάτων τῆς τετάρτης κατηγορίας θέλω ὀρίσει ὡς ἀντικείμενον ἰδίου λόγου ἐν ἑτέρῳ γνωμοδοτήσει μου, μὴ ἀφίσταμένων τῶν ἱστορικῶν ἐξαγομένων ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ναῶν ἱστορικῶς γνωστών. Περαιῶν τὰ ὀλίγα ταῦτα ἔχω δι' ἐλπίδος ὅτι τὸ ὑπὸ ὄψιν ζήτημα θὰ ἐκτιμηθῆ δεόντως καὶ θὰ ἐφελεκύσθῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων, ὅπως ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως αὐτοῦ προκύψῃ ἀγαθόν τι.

ΗΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ.

Β'.

Μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσας τὴν ἐν τῇ Μεσαιων. Ἐταιρίᾳ διεξαγομένην ἀπὸ τινος περὶ τῶν χριστιανικῶν αγιασμάτων συζητήσιν, καὶ τὰς περὶ τούτων γνώμας τῶν ἐπιφανεστέρων αὐτῆς μελῶν ἐπισταμένως μελετήσας, ἐπισκεψθεῖς δὲ καὶ ἐγὼ πολλὰ τοιαῦτα ἐν τε Ἀδριανουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης ὑπάρχοντα καὶ ἐπὶ τόπου μελετήσας τὸ

πράγμα, ἐδωκίματιδα τὴν πεποιθήσιν, ὅτι πρὶν ἢ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἐξετασθῆ ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, ἄς ὁ διαπρεπὴς μεσαιωνολόγος καὶ εἰσηγητὴς τοῦ ζητήματος κ. Μ. Γεδεών ἐν τῇ περὶ τῶν ἁγιασμάτων γνῶμῃ προέτεινε, πᾶσα περὶ αὐτῶν γνῶμη τυγχάνει πρόωρος καὶ παρακεκινδυνευμένη· ἰδίᾳ δὲ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ ἡ ἀρχὴ τῶν ἁγιασμάτων, νὰ μελετηθῆ ἡ φύσις αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις, νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ περὶ αὐτῶν γνῶμαι τῶν τε ἀρχαίων καὶ νεωτέρων εἰλικρινῶς καὶ ἀνευ προκαταλήψεως, ὡς ἀρμόζει εἰς πάσας τὰς ἐπιστημονικὰς συζητήσεις· διότι ἐκ τῆς μονομεροῦς τοῦ ζητήματος ἐξετάσεως προκύπτουσι συμπεράσματα ἐκ διαμέτρου ἔστιν ὅτε ἀντικείμενα πρὸς ἄλληλα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνέβη· διότι ἐνῶ οἱ κ.κ. Μ. Γεδεών καὶ Ι. Μηλιόπουλος ἰσχυρίζονται, ὅτι ματαίωποιε τις ζητῶν παρ' ἑκάστον τῶν ἁγιασμάτων καὶ ἐρείπια ναοῦ, ὁ κ. Ἐλ. Ταπεινὸς ὑποστηρίζει τὸναντίον, ὅτι ὅπου ἁγίασμα ἐκεῖ καὶ ναὸς. Τίνα τῶν δύο γνῶμῶν νὰ ἀπασθῆ τις; Ὑπερ ἑκατέρας προφέρονται πλείστα καὶ βαθμωτάτα ἐπιχειρήματα, πολλὰ δὲ παραδείγματα φέρονται πρὸς ἐπικύρωσιν. Καὶ ὅμως οὐδέτερά τούτων τυγχάνει καθόλου, ἀλλ' ἐπὶ μέρους μόνον ἀληθείας, καὶ τοῦτο, διότι δὲν ἐξετάσθη εἰσὲτι τὸ ζήτημα ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, διότι δὲν ἐξηντλήθη τὸ ζήτημα.

Τοιαύτην γνῶμην ἔχων περὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος θέλω πειραθεῖ διὰ βραχέων νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἐποχὴν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ 32 ὡρας καθ' ἑβδομάδα ἐν τῷ ἐνταῦθα Ζαπτεῖῳ ἐργαζομένῳ, ὅπως παράσχω ἀφορμὴν τοῖς πολλῶ ἐμοῦ ἰκανωτέροις καὶ διαθέτουσι πλείονα χρόνον καὶ μέσα ἀξιοτίμοις ἐταίροις, ἵνα μετὰ μείζονος ἐπιστάσεως ἐξετάσωσι τὸ πρῶγμα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ τῆς ἀληθείας εὑρεσις.

Ἡ τῶν παρ' ἡμῖν ἁγιασμάτων ἀρχή, κατὰ γε τὴν ἑμὴν γνῶμην ἥκιστα δέον ν' ἀνάγνηται εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σηλωᾶ, ὡς τις τῶν ἀγαπητῶν ἐταίρων ὑπνῶνιζατο, ἀλλ' εἰς τὸν ἀρχαῖον εἰδολογατρικὸν κόσμον, εἰς τὴν θρησκείαν τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων. Ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῶν θρησκείας παρέμεινε καὶ ἡ ἰδέα τούτων μετὰ τοσοῦτων δευσιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων κλπ. ἐν τῷ ἡμετέρῳ γένει, καὶ δὲν εἶνε κατ' ἀκολουθίαν παρεϊδάκτα ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς θρησκείας. Τοσοῦτοι αἰῶνες δὲν ἰσχυσαν, ὅπως ἐξαιψῶσι τὰς ἰδέας αὐτάς ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὅπερ φαίνεται συμπεφυγμένον αὐταῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰς τὴν λαματικὴν καὶ θαυματουργὸν ἔστιν ὅτε δύναμιν ὑδάτων τινῶν διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπενεργείας μυστηριώδους δυνάμεως πίστις τοῦ ἡμετέρου λαοῦ δὲν ἀντέκειτο οὔτε πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, οὔτε πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ· τὴν δι' ὑδάτος κάθαρσιν τῶν τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθιερώσαντος, διὰ ταῦτα ἡ θεόςδοτος ἡμῶν θρησκεία οὐ μόνον δὲν ἠγωνίσθη πρὸς ἐξόντωσιν τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους, ἀλλὰ τὸναντίον τὰ ἐν τε τῇ παρὰ τῇ Προδατικῇ καὶ τῇ τοῦ Σηλωᾶ κολυμβήθρᾳ γινόμενα θαύματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διαπρυσίως κηρύ-

ξαδα παρουσιάζεται ἐνισχύουσα ταύτην, ἢν ὅμως υἰοθετήσασα ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον ἐτροποποίησε. Καὶ οὗτος ὁ λόγος, δι' ὃν μέχρι τῆς σήμερον διετηρήθη ζωρὰ ἡ εἰς τὴν ὑπάρξιν τῶν Νηρηίδων, Νηϊάδων, Δρυάδων, Ὀρεστιάδων καὶ λοιπῶν φαιδρῶν τῶν θαλασσῶν, ποταμῶν, λιμνῶν, κρηνῶν, ὀρέων καὶ ἄλλων τοιούτων θεοτήτων πίστις τοῦ ἀρχαίου ἕλ. κόσμου καὶ τοῦ μετὰ Χριστόν, μεθ' ὧν αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιδράσεως αὐτῶν, ἄς πολυειδῶς καὶ μετ' ἀπαραμύλλου ἐπιτυχίας καὶ χάριτος ἐξῆμνησεν ἡ δημῶδης Μούσα.

Ἐν Θράκῃ δὲ ἰδίᾳ, τῇ θεοσεβειᾷ ταύτῃ καὶ ἐπὶ διαδόσει θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ ἀρχαιότητι διατεθρυλημένη χώρα, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἔτι χρόνων ἐπεκράτει ἡ περὶ τῆς καθαρτικῆς ἀπὸ τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων δυνάμεως ἰδιότης ὑδάτων τινῶν, παρ' οἷς ὑπῆρχον Ἀσκληπιεῖα, ἦτοι νοσοκομεῖα, ἐν οἷς διὰ τῆς ὑδροθεραπευτικῆς μεθόδου ἐθεραπεύοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων τὰ ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων νοσημάτων μαστιζόμενα πλῆθη τῶν ἀσθενούντων. Τοιαῦτα Ἀσκληπιεῖα οὐ μόνον ἐν πλείσταις παραποταμίαις πόλεσι καὶ κόμαις ὑπῆρχον, καθὰ κατὰδηλον γίγνεται ἐκ τῶν παρ' αὐταῖς ἀνακαλυπτομένων ἐκάστοτε ἐρειπίων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων καὶ ἠκρωτηριασμένων ἀγαλμάτων τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγείας, ἀλλὰ καὶ ἐν μεσογείαις, ὡς ἐν Δουγάνογλου τῆς Ἀν. Ρωμυλίας, ὅπερ καὶ ἐγὼ εἶδον. Ἰδίᾳ ὅμως ἐφημιζέτο ὁ τριακοντα καὶ ὀκτὼ ἐξ ἡμυδίας θερμῆς ἔχων καὶ ψυχρᾶς τὰς πηγὰς κάλλιστός τε καὶ ἀριστος ποταμὸς Τέαρος ὡς εἰς ἄκρον τῆς ψώρας ἐπιτήδειος (Ἡροδ. Δ'. 90), καὶ ὁ Ἐδρος, εἰς οὗ τὰ ὕδατα, ὡς γνωστὸν, λουσθεῖς ὁ μπηραλοῖας υἱὸς τοῦ εὐρυκρείωνος Ἀγαμέμνονος ἀπὸ πλάγι τῆς κατατροχούσης αὐτὸν μανίας, ὡς καὶ βραδύτερον ὁ Ἀδριανός, ὦν ἐκάτερος διὰ τοῦ ἰδίου ἐτίμησεν ὀνόματος τὴν ἑμὴν πατρίδα, ὁ μὲν Ὀρεστιάδα, ὁ δ' Ἀδριανούπολιν προσαγορεύσας· ἀλλὰ καὶ σήμερον πλῆθη τῶν ἀπειροπληθῶν θερμῶν τῆς Θράκῃς πηγῶν ὑπάρχουσι καὶ μέρη, εἰς ἃ συρρέουσι πλῆθη τῶν ἀσθενούντων, καὶ τὸ μὲν διὰ τῶν πηγαιῶν ὑδάτων λουόμενα, τὸ δὲ καὶ ἐν τάφους κεκαυμένοις μὲν πρότερον διὰ ψευγάνων, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ ὑδάτος ἀπολούθως ἐσοδεμένοις, ἐξαπλούμενα, καὶ διὰ διαφόρων χόρτων περικαλυπτόμενα καὶ ραντιζόμενα, τὴν ἀπὸ τῶν νοσημάτων αὐτῶν ἀπαλλαγὴν ἐπιτυγχάνουσιν.

Πλὴν ὅμως τῶν πηγῶν τούτων ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις καὶ ἑτέρων πηγῶν ἐν τε τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς ὄρεσι ἀνακαλυφθειῶν, τὸ ὕδωρ διὰ πολλοὺς λόγους ἐθεωρήθη ἡγιασμένον, καὶ ταῦτα εἶνε τὰ καλούμενα ἁ γ ι ἄ σ μ α τ α, ὦν μέγαν ἀριθμὸν δύναται τις ν' ἀνεύρη πολλοχοῦ, καὶ πλέον τῶν τριακοσίων ἐν τε τῇ Ἀδριανουπόλει καὶ τοῖς πέριξ, διὰ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος ἁ γ ι ἄ σ μ α λ α ρ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν μὴ χριστιανῶν προσωνυμιωμένων. Τούτων ὅμως πρέπει νὰ διακρίνωμεν οὐσιωδῶς τὰ πρῶτα, τὰ ἐξ αὐτῆς τῆς πολλῆς ἀρχαιότητος πεφημιζόμενα ὡς ἄκεσάδυνα. Ἐν τοῖς πρώτοις, ἀφιερωμένοις ἰδίᾳ εἰς τὸν θεὸν Ἀσκληπιδὸν καὶ τὴν Ὑγείαν, ὑπῆρχον ἐξ ἀνάγκης καὶ οἰκνυματὰ τινὰ παρ' αὐτὴν ἢ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς πηγῆς, ἅτινα ἐκρησόμενον ὡς ἱερὰ μὲν τοῦ εἰς ὃν ἀφιερῶ-

μένα ἐτύγχανον θεοῦ, ἀναπαυτήρια δὲ τῶν πολλὰ-
χόθεν προστρεχόντων εἴτε πρὸς θεραπείαν ἀπὸ νόσου
τινὸς ἢ καὶ πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ θεοῦ· ἢ ἐὰν
ἐλείπον τὰ δεύτερα, ὑπῆρχον ὁμως τὰ πρῶτα, ἢ τού-
λάχιστον βωμὸς τις, πρὸς ὃν οἱ εὐλαβεῖς ἐν ἡμέραις
τακταῖς ἢ ἐκτάκτοις συνερχόμενοι δῶρα καὶ θυσίας
προσέφερον. Ἐν τοῖς δευτέροις ὁμως, τοῖς εἰς τοὺς
μετέπειτα χρόνους ἀνακαλυφθεῖσιν, ἢ ὑπαρξίς ναῶν
καὶ ἑτέρων οἰκοδομημάτων δὲν ἦτο ἀναγκαῖα, πλὴν
τοῖς ἐπισημοτάτοις τούτων εἴτε διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς
τέλεσιν ἐξαισίου θαύματος, εἴτε καὶ διὰ τὴν ἐξοχὸν
ἠυσικὴν καλλογὴν τῆς θέσεως. Παρὰ ταῦτα ἐκτίζον-
το συνήθως ναοὶ, μοναστήρια, ἢ καὶ ἐξωκκλήσια, εἰς
ἃ συρρέοντα πλήθη πολλὰ τῶν ἀσθενούντων διὰ
δεήσεων καὶ νηστειῶν τὴν ἴασιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς κα-
τατροχούσης ἐξαιτοῦνται νόσου, πρὸς τούτοις ὁμως
καὶ πλήθη προσκυνητῶν ἐν ὧρα ἰδίᾳ θέρους συρ-
ρέοντα καὶ πολλὰ δῶρα πρὸς τό, εἰς ὃ ἀφιερωμένον
τυγχάνει ἱερὸν πρόσωπον τὸ ἅγιοσμα, προσφέροντες,
καὶ ἀπὸ κοινοῦ προσερχόμενοι, ἀκολούθως εὐωχούν-
ται τρώγοντες, πίνοντες καὶ ὀρχούμενοι περὶ τοῦ
ἱεροῦ ναοῦ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ, καθάπερ τοῦτο
συμβαίνει ἀλλαχοῦ τε καὶ μάλιστα ἐν Καβακλῇ. Τρία
δηλ. τέταρτα μακρὰν τῆς γείτονος ταύτης κωμοπό-
λειως κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως τὸ ἅγιοσμα τοῦ προ-
φήτου Ἠλίου, ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, εἰς ὃ κατὰ τὴν 2
Ἰουλίου συρρέοντες οἱ κάτοικοι πανδημεῖ καθὼς καὶ
ἐξ ἑτέρων κωμῶν πρᾶγμα τικὰς θυσίας αἰγῶν
καὶ προβάτων προσφέρουσι τῷ οὐρανοβάμονι προφή-
τῃ, ἅτινα ἀκολούθως ἔφοντες ἐν κοιναῖς χύτραις,
συνεσπῶνται καὶ συνευθυμοῦσι καὶ πρὸς αὐτὸν ὀρ-
χοῦνται περὶ τὸ παρεκκλήσιον. Τοῦτ' αὐτὸ πράττου-
σι καὶ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωρ-
γίου ἐν αὐτῇ τῇ κωμοπόλει, ὅτε θυσιάζουσιν ἀπὸ
τοῦ ταμείου τῆς ἐκκλησίας κορυμπάνια εἰς τὸν
ἅγιον, ἅτινα ἀκολούθως εἰς κοινὰς τραπέζας καθή-
μενοι τρώγουσι πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ σπένδον-
τες εἰς τὸν ἅγιον εὐθυμοῦσι, βραδύτερον δὲ καὶ πρὸ
τοῦ ναοῦ πρὸς αὐτὸν ὀρχοῦνται. Τὰ αὐτὰ ἐπανα-
λαμβάνονται, ἀλλ' ἐν εὐρύτερῳ κύκλῳ, καὶ ἐν Χαβα-
ριζ (3 ὄρ. μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως), ἐνθα κεῖται
τὸ ἀρχαιότατον καὶ μεγίστης φήμης ἀπολαῦον ἅγιο-
σμα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἔχον ἐπ' αὐτοῦ καὶ
παρεκκλήσιον, ἐτι δὲ καὶ ἐν Μιχαλίτζι (3 1/2 ὄρ.
ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως), ἐνθα κεῖται τὸ μεγίστης
φήμης ἀπολαῦον ἅγιοσμα τῶν Ἁγίων Πάντων, ἔχον
καὶ ναὸν παρ' αὐτό, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ μονῇ
τῆς Ἁγίας Τριάδος τῇ περιδοίτῳ διὰ τὰς πολλὰς
περιπετείας, ἃς ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς ἀρχιερατείας τοῦ
εὐκλεῶς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου κα-
τέχοντος παναγιωτάτου Νεοφύτου Η' ὑπέστη. Παρὰ
τὴν μονὴν ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου, ἔχοντος θόλον φυ-
σικόν, κεῖται τὸ ἅγιοσμα, εἰς ὃ οὐ μόνον ἐκ τῶν
περὶξ κωμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀδρια-
νουπόλεως συρρέουσι πλήθη ἀσθενῶν καὶ προσ-
κυνητῶν, καὶ πανηγυρίζουσι πομπωδέστατα τε-
λοῦντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ γυμνικοῦς ἀγῶνας.
Ἄλλὰ καὶ τὸ ἐν Σκουτάρει τῆς Θράκης ἅγιοσμα τῆς
Ἁγίας Τριάδος ἐπὶ μαγευτικωτάτης κείμενον θέσεως
ἔχει παρ' αὐτὸ καὶ ἐκκλησίδιον, ὡς καὶ τὸ παρὰ τὴν
Ἀδριανούπολιν ἐπὶ λαμπρᾶς θέσεως κείμενον Κτεν-

τῆ-ἀγιάσμασι, ἐνθα πολλοὶ μεταβαίνουσι πρὸς δια-
σκεδασίαν μόνον, καὶ οὐχὶ πρὸς τέλεσιν προσευχῆς, ἅτε
τοῦ τε ἁγιάσματος καὶ τοῦ παρ' αὐτὸ παρεκκλησίου
εἰς ἐρείπια μεταβληθέντων. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐν Λιτίτζῃ
ἅγιοσμα καὶ τὰ ἐν Αἰτίτζῃ ἅγιοσμα κείνται πλησίον ἠρειπωμένων ναῶν, τὰ
δὲ ἐν Μάκρη, ἅτινά εἰσι πολυπληθῆ, πολλὰ μὲν καὶ
σήμερον ἐτι κείνται πλησίον ἐξωκκλησίων, ἀλλὰ καὶ
περὶ τῶν μὴ ἔχόντων τοιαῦτα φημίζεται ὅτι ὁ παν-
δαμάτωρ ἐξηφάνισε ταῦτα χρόνος.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς
ἀγροῖς καὶ ἀμπελώσι τῆς Ἀδριανουπόλεως εὐρισκο-
μένων ἁγιασμάτων, ἅτινα οὔτε εἶχον, οὔτε ἦτο δυ-
νατὸν νὰ ἔχωσι παρ' αὐτοῖς ναοὺς ἢ ἄλλα οἰκοδο-
μήματα, οὐδεμιὰς πρὸς τοῦτο ἀνάγκης ὑπαρχούσης·
τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὰ πλεῖστα τῶν
νεωτέρων ἁγιασμάτων τῶν ἐν τε Ἀδριανουπόλει καὶ
ἀλλαχοῦ εὐρισκομένων. — Ἐξ ἀπάντων τούτων τί
ἐξάγεται; Ὅτι ὅσα μὲν τῶν ἁγιασμάτων ἔσχον τὴν
ἀρχὴν ἐκ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ταῦτα εἶχον
παρ' αὐτὰ καὶ βωμὸν τινα ἐξ ἀνάγκης, καὶ οἰκῆμα
ἔστιν ὅτε. Ὅσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν δὲν
εἶχον ἐξ ἀνάγκης καὶ ναὸν, πλὴν τῶν ἐπισημοτέ-
ρων, διὸ οὐδὲ ἀναζητητέον παρ' αὐτοῖς καὶ ἐρείπια
οἰκοδομημάτων ἀρχαίων. Ἐὰν ὁμως ἐν τοῖς πρώτοις
δὲν ἀνευρίσκονται πανταχοῦ καὶ ἐρείπια οἰκοδομη-
μάτων, τοῦτο σημαίνει ὅτι πολλαχοῦ ὑπῆρχον μόνον
οἰκοὶ ἢ βωμοὶ ἐκ λίθων ἀξέστον καὶ ἐκ τοῦ προχεί-
ρου κατεσκευασμένων καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἅτινα ὁ
πανδαμάτωρ τέλεον ἐξηφάνισε χρόνος ἀπὸ τοῦ προσ-
ώπου τῆς γῆς. Τοιαῦτα τὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῆς μονο-
μεροῦς μελέτης μου, ἅτινα συμφωνοῦσι καὶ πρὸς
τὰς δύο περὶ τῶν ἁγιασμάτων προταθείσας γνώμας
ὑπὸ τῶν ἀξιολόγων ἐταίρων, καὶ δύνανται νὰ συμ-
βιβάσωσιν αὐτάς.

Ἐν Ἀδριανουπόλει, τῇ 12 φεβρουαρίου 1893.

Γ. Γ. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ.

Ἡ ΣΠΟΥΔΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

κατὰ τὸν καθαγιατὴν Τζέμπ.

Ἐτέρᾳ ἀξίωσις, ἥτις δύναται νὰ διατυπωθῇ ὑπὲρ
τοῦ ἀρίστου ἑλληνικοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐξῆς, ὅτι δύ-
ναται νὰ ἐνεργῇ ὡς τονικὸν τῆς διανοίας καὶ ὡς
ἐπιρρωστικὸν σι' ἡμῶς ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ βίου ἀγῶνι.
«Τὸ νὰ μεταβῇ τις ἀπὸ τῆς μελέτης τοῦ Ὁμήρου
εἰς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα», λέγει ὁ κ. Γλάδστων,
«ταύτὸν εἶναι πρὸς τὸ ἐξέρχεσθαι ἐκ γοητευτι-
κοῦ ἀνακτόρου εἰς τὸ ψυχρὸν φῶς πολιτικῆς ἡμέ-
ρας. Ἄλλ' αἱ γοητεῖαι τοῦ μάγου τούτου οὐδε-
μίαν εχρῶσι συγγένειαν μετὰ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἐκείνου
φαρμάκου, ὅπερ, καταπνίγει τὸ πνεῦμα ἐν θηλυπρε-
πεῖ ἀδιανοίᾳ, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ὡς τὸ φάρμακον
ἐσθλόν, ὅπερ ζωογονοῦν τὴν διάνοιαν διὰ συναφῆς
μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δυνάμεως τῆς φύσεως, ἐν-

* Ἰδὲ ἀριθμ. 20, σελ. 403—404

θεν μὲν ἀναπτύσσει τὰς πρὸς προφύλαξιν αὐτῆς ἀπὸ ἀπάτης καὶ κινδύνου δυνάμεις, ἐνθεν δὲ αὐξάνει τὴν ἰσχὴν καὶ ἀποφασιστικότητά αὐτῆς ἐν τῇ τοῦ καθήκοντος ἐκτελέσει». Ὁ ἐνταῦθα εἰς τὸν Ὅμηρον πληρονόμος φόρος ἠδύνατο ἐπίσης δικαίως νὰ πληρωθῆ εἰς τὴν κλασικὴν ἑλληνικὴν ποίησιν ἐν συνόλῳ. Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων ἐπὶ τῶν *templa serena* τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης, οἱ ἐκ ταρχῶν ἐξήντημένοι ἢ ὑπὸ τῶν διανοητικῶν νοσημάτων τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τεταρχημένοι δύνανται ν' ἀναπνεύσωσιν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ, ἥτις ὡς ἡ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς ἀτμόσφαιρα ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν ζωρότητα τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης. Ἡ ἀνθρωπότης ἀδυνατεῖ ν' ἀποβάλλῃ ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτῆς οἰονδήποτε τμήμα τοῦ ἀριστοτεχνήματος, ὅπερ συνετελέσθη δι' αὐτὴν κατὰ τὸ παρελθόν. Πάν ὅ,τι κάλλιστον καὶ διδακτικώτατον ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων φαίνεται ὀραεῖ ἀποτελεῖ διαρκεσῶν κτῆμα, ἀποτελεῖ κτῆμα, ὅπερ δυνάμεθα νὰ καρπώμεθα ἄνευ ζημίας τῶν ἄλλων ἐκείνων σπουδῶν, ἃς ἀπαιτεῖ ὀνεώτερος βίος, κτῆμα τὸ ὅποιον ἢ τοῦ χρόνου πάροδος, ὅσονδήποτε μακρὰ κἂν ᾖ, δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ ἀπρηχαιωμένον καὶ τὸ ὅποιον ἀδύνατον νὰ καταστῆ περιττὸν ὑπὸ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν συμφερόντων. Ἐκάστη ἀλλεπάλληλος γενεὰ ὀφείλει νὰ μάθῃ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἢ ἀρχαία μόνον Ἑλλάς δύναται νὰ διδάξῃ αὐτήν. Διὰ τινῶν δὲ μέσων καὶ κατὰ τίνων τρόπων ἀπέβη ἢ διδασκαλία αὐτῆς ἀποτελεσματικώτατη ἐν τῷ κόσμῳ; Ἡ ἱστορία καταδεικνύει τίνι τρόπῳ ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς μέχρι τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἢ Ἑλλάς πανταχοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάπλασιν τῶν δι' ἰδιαιτέρων χαρακτηρισμάτων πεπρωτισμένων πνευμάτων, ἀπ' ὧν τὰ φῶτα αὐτῆς ἠκτινοβόλουν εἰς εὐρυτέρους πάντοτε κύκλους. Ἀλλὰ τὸ ἰδιῶς χαρακτηριστικὸν τῆς ἐφ' ἡμῶν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ταύτης ἐπιρροῆς εἶναι ἢ εὐρεῖα ἀνάπτυξις τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων, οἵτινες δέχονται τὴν ἐπιρροὴν ταύτην οὐχὶ μόνον ἐμμέσως ἀλλ' ἀμέσως δι' ἰδίας αὐτῶν μελέτης τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης. Καὶ ὡς πρὸς τὴν φιλολογίαν μὲν, τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν πραγματικῶς ἐπιτυχῶν μετεφράσεων, δι' ὧν ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ ἕνα τοῦλάχιστον τῶν πλεονεκτημάτων τῶν ἀρίστων ἑλλήνων συγγραφέων. Καθὼς δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν πάλιν πᾶς ὅστις ἐξεσηκῆθη ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τοῦ διακριτικοῦ γνωρίσματος τοῦ ἀρίστου ἑλληνικοῦ ἔργου ἔμαθε πολλά. Τὰ πλεονεκτήματα ὅμως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι τοιαῦτα ὥστε ἢ διαφορά τῆς γνώσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς εἰς ταύτην ἀναγομένης φιλολογίας εἶναι πολλῶ μείζων ἢ ἐν τῇ λατινικῇ π. χ., τῇ γερμανικῇ ἢ καὶ αὐτῇ ἔτι τῇ γαλλικῇ τοιαύτη. Ἀφ' ἑτέρου ἢ κατανόησις τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ἰδιῶς ὑποδοιθεῖται ὑπὸ τῆς γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦθ' ὅπερ, πιστεύω,

θ' ἀνομολογήσωσιν οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἀρχαιολόγων· πάντα δὲ ταῦτα προκύπτουσιν ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐκείνου χαρακτηρισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς, τὸν ὅποιον ἀποπειραθῆσομαι ἤδη νὰ περιγράψω, ἔστω καὶ δι' ὀλίγων.

Ἄν συγκρίνητε τὴν κλασικὴν ἑλληνικὴν πρὸς τὴν πρεσβυτέρην αὐτῆς ἀδελφὴν, τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς θὰ παρατηρήσητε τὴν καταπληκτικὴν τῶν δύο ἀπ' ἀλλήλων διαφοράν. Ἡ σανσκριτικὴ ὑπῆρξεν ὁ πιστότερος θεματοφύλαξ τῶν ἀρχαίων ἰνδοευρωπαϊκῶν ἤχων ἢ τύπων· τὸ διαφανὲς τῆς ὑφῆς αὐτῆς ἀπαρκέμιλλον παρέχει αὐτῇ ἀξίαν διὰ τοὺς μελετῶντας αὐτὴν ἐν σχέσει πρὸς ὀλόκληρον ἐκείνην τὴν οἰκογένειαν τῶν γλωσσῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ὅμως ἐλκύει δι' ἄλλου θελήτρου. Ἡ ἰδέα, ἢν διεγείρει εἶναι ἢ ἐξῆς: Ὅποσον θαυμασιῶς ἢ γλῶσσα αὐτὴ ἐπετέλεσε τοὺς σκοποὺς, οἵτινες συμφεῖς τυγχάνουσι τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτῆς πνεύματι! Ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἀποτελεῖ ὄργανον, μετ' ἐπιτυχῶς ἀνταποκρινόμενον ἐλαστικότητος εἰς πᾶσαν ἀπαίτησιν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας. Οἱ τύποι, οὓς διετήρησεν, εἶναι λεπτοί, χαριέντες καὶ εὐκαμπτοί· δύναται δὲ νὰ ἐκφράσῃ τὰς λεπτοτέρας ἀποχρώσεις τῶν νοημάτων μετ' ἐξόχου ἀπλότητος. Ἡ δύναμις αὐτὴ ὀφείλεται, οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ὀργανικὴν αὐτῆς κατασκευὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δεξιότητα, μεθ' ἧς λέξεις, τὴν αὐτὴν γενικὴν ἰδέαν ἐκφράζουσαι, διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων ἐν τῷ πλουσίῳ αὐτῆς λεξιλογίῳ. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μὲν τεχνούργημα, ὅπερ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῆς αὐθορμητοῦ ἐνεργείας τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, τὸ ὑψηλότατον δὲ τῶν περιωθέντων ἔργων τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας. Τὰ χαρακτηριστικὰ πλεονεκτήματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης οὐδαμῶς ἀπαντῶσι καταφανέστερον ἢ ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπεσι, μολονότι ἢ ὀμηρικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει εἰσέτι ἀναπτύξει καθ' ὀλοκληρίαν ἰδιαιτέρὰ τινὰ χαρακτηριστικὰ, τελείως ἐπιδεικνύμενα ὑπὸ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου· ὁ Ἑλλῆν ἀπ' εὐθείας καὶ σαφῶς καθεῶρα τὸν σκοπὸν τῆς ἰδέας αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος ἐν τῷ ἐκφράζεσθαι σκοπὸς αὐτοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ προσαρμόσῃ τὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν ἔνοιαν, ἢν δι' αὐτῆς θὰ ἐξέφραξεν. Ἡ ἀνατολικὴ τέχνη, ἥτις ἐνεσάρκου ἀφρημένην τινὰ ἔνοιαν ἢ δόγμα, ὑπὸ μυστηρίου συγκαλυπτόμενον, ἐν νοθογενεῖ ἢ τερατώδει τινὶ μορφῇ ζῶου, ἀπετέλει ἀπόπειραν μόνον ἐπιτυχίας συμβολικῆς παραστάσεως. Ὁ θεατῆς δύναται νὰ κατανόησῃ τὴν σημασίαν ἢ ν' ἀποδεχθῆ τὸ δόγμα, δὲν πιστεύει ὅμως εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ τέρατος. Τούναντίον ὁ τὴν ὀδύσειαν ἀναγινώσκων, ὅστις αἰσθάνεται τὴν τῶν προσώπων πραγματικότητα, δὲν ἀποστερεῖται τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα, ἥτις ἐν τῷ νῶ αὐτοῦ ἐπεγένετο, ὅταν ἢ Κίρκη μεταμορφῶναι τοὺς ἀκολούθους τοῦ ἥρωος εἰς χοίρους, ἢ ὅταν τὸ κρέας τῶν τοῦ Ἡλίου βοῶν μυκᾶται ἐπὶ τῶν ὀβελῶν, ἢ ὅταν ὁ Ποσειδῶν ἀπολιθῶναι τὸ σκάφος τῶν Φαιάκων. Ἡ παρ' ἀνθρώποις πιθανότης τοῦ ὄλου, παραμορφῶναι τὸ τῶν λεπτομερειῶν ἐδύνατον· καθ' ἢν στιγμὴν ἀναγινώ-

σκομεν τ' ἀνωτέρω οὐδαμῶς θεωροῦμεν ταῦτα ἀδύνατα. Τίνι τρόπῳ ὅμως ἐπετεύχθη τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο; Διὰ φαντασίας, ἤτις, τῇ ἐκ συνηθείας συνεπαφεί μετὰ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ζῶντος, ἔμαθε νὰ ἐμπνέῃ καὶ εἰς τὸν μῦθον αὐτὸν πνοὴν ζωῆς καὶ ἤτις, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ γλώσσης τοσοῦτον πιστῶς καὶ λεπτῶς ἐκδηλοῦσης τὸ φυσικὸν ὥστε, ὁσάκις περιβάλλει διὰ τοῦ καλύμματός αὐτῆς ἀφήγησιν περὶ θαυμασίου, αὐταὶ αὐταὶ αἰ ἐξωτερικαὶ τοῦ ἐνδύματος γραμμαὶ ἀφοπλίζουσι πᾶσαν ὑπόνοιαν ὡς πρὸς τὴν μορφήν, ἣν τὸ ἐνδύμα ἐκεῖνο ἐγκλείει.

Τοιοῦτος ὁ γενικὸς χαρακτήρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, χαρακτήρ τελείου ὄργάνου ἐκφράσεως, ἐπιδεικνύντος κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ ἀρίστη ἑλληνικῇ τέχνῃ ἀπαντῶντα πλεονεκτήματα. Ὁφειλομένον νὰ χαίρωμεν λοιπὸν πάντες ἐπὶ τῇ ἀξιοσημειώτῳ ἐπιτυχίᾳ νέου πειράματος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γλώσσης ταύτης, ὅπερ προέκυψεν ἐκ τοῖς ἐνεργείας τῆς ἐταιρίας University extension Society. Τάξεις κατηρτίσθησαν ἐσχάτως πρὸς σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς, σπουδασταὶ δὲ μὴ ἀπολαύσαντες προγενεστέρων ὠφελημάτων παιδείσεως ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ ἐν αὐτῇ ὅμως ἐνδιαφέρον τῶν ὁποίων ἀνεζωπυρήθη ὑπὸ φιλολογικῶν διαλέξεων, ἐπεδείξαντο ζῆλον καὶ ἐπιούσαντο προσόδους, ἐφ' αἷς δικαίως δύνανται νὰ σεμνύωνται οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν. Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ βεβαίως νὰ συστήσω τὴν νέαν ταύτην ἐπιχείρησιν εἰς τὰς συμπαθείας πάντων ἐκείνων, ὅσοι ἐνδιαφέρονται ἐν ταῖς κλασσικαῖς σπουδαῖς ἢ καὶ ἐν φιλολογικαῖς πράγματι σπουδαῖς παντός εἶδους. Κατ' ἐμὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη μεγάλην κέκτηται σπουδαιότητα, ἣτις πιθανώτατα θὰ σημειώσῃ τὴν ἐναρξίν ἐποχῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τῆς στοιχειωδιστέρας γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς. Σπουδῆ καὶ γόνιμον θὰ ἐθεωρεῖτο ἀποτέλεσμα ἂν, κατόπιν τῆς προφανοῦς προσόδου τῶν τάξεων τούτων, τὸ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐνδιαφέρον προήγετο μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς γενικὸν τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐνδιαφέρον, οὕτως ὥστε πολλοὶ σπουδασταὶ ἐκ τῶν ἐξω τῶν μεγάλων ἡμῶν σχολῶν καὶ πανεπιστημίων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐν τῷ προτοτύπῳ ἀναγνώσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Δὲν φρονῶ ὅτι χιμαρική εἶναι ἡ τοιαύτη ἐλπίς, κατόπιν τῶν διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν ἐπιτευχθέντων ἤδη ἀποτελεσμάτων. Στεροὺν ἔχω πεποιθήσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κέκτηται, τὴν δύναμιν τοῦ νὰ συγκαταστήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἀπαξ διήγειρεν, οὐ μόνον χάριν τῶν θησαυρῶν, οὐς περικλείει, ἀλλὰ καὶ χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης. Πιστεύω δ' ὅτι πᾶν ὅ, τι τείνει εἰς τὸ νὰ ἐκλαίκευσῃ τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ταύτης καὶ ὑπὸ ἑτέραν ἐποψίν ἔσται πολύτιμον. Ἄν ἡ τῆς ἑλληνικῆς σπουδῆς περαιτέρω κινῆσθαι καὶ ἂν πλειότερον ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς κλασσικοὺς ἐκ ταύτης ἐπήγαγεν, ἡ ἀκαδημαϊκὴ τάσις πρὸς ὑπερβολικὴν εἰδίκευσιν αὐτῆς θὰ ἐμετρύχετο βαθμηδὸν

ὑπόδημοτικωτέρων φρονημάτων, οἱ δὲ κλασσικοὶ θ' ἀνεκαλοῦντο εἰς τὰ ὑπέροχα αὐτῶν καθήκοντα τῆς φιλολογικῆς δράσεως. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην καὶ ἐν τοιοῦτῳ βαθμῷ ἡ δικαιοδικὴ ἡδονή, ἥς ἐγεύθησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀναγεννήσεως, θὰ καθίστατο ἐκ νέου προσιτὴ καὶ εἰς πλείστους ἐξ ἡμῶν, εἰς οὓς τὸ θέλημα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἀδιαχώριστον ὄν ἀπὸ τοῦ θελητήρου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, θὰ ἐνεφανίζετο μετὰ γαργᾶς, οἷα ἡ ἐπιγενομένη ἐξ ἀνακαλύψεως.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀγορεύσεως αὐτοῦ εὐχαριστίαι ἐξεφράσθησαν τῷ καθηγητῇ Τζέμπ καὶ τῷ προεδρεῦσαντι λόρδῳ δημάρχῳ.

Ἐκ τοῦ λονδινεῖου *Times*

Γ. Κ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ὨΦΕΛΙΜΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ ΤΙΝΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.

καὶ ἡγέθη ἀπὸ πρωίας ὁ τάλας Μῦτρος, ὁ μορφο-Μῦτρος, ἄφρων, ἀμίλητος, μελαγχολικός, ἀναμῆνων προληπτικῶς καὶ δεισιδαιμόνως βέβαιον τὸν θάνατον αὐτοῦ! ἡ δύναμις, τὸ σθένος, τὸ θάρρος, ἡ ὄρεξις πόσιος καὶ ἐδνητύος ἐγκαταλιμπάνουσιν αὐτόν, ἐπιλανθάνεται τῶν ἀγαπητῶν προβάτων αὐτοῦ, πρὸς ἃ δὲν θέλει ν' ἀπέλη οὐδὲ νὰ ἀποσπασθῇ τῶν φιλιτάτων αὐτοῦ· κατακλίνεται τὴν προσηκῆ νύκτα πρὸς ὕπνον, ἀλλ' οὐκ εἶχεν αὐτόν, ὡσπερ ποτε τὸν Δία, νὴ θυμὸς ὕπνος, διέρχεται νύκτα ἐναγώνιον ἐμπλεως ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου· οὐδεμία συμβουλὴ ἢ παραμυθία παρὰ τῆς ἀγαπητῆς συζύγου καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν δύναται ν' ἀποσπάσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σταθερᾶς ιδέας τοῦ θανάτου· ὄχρος κατέλαβεν ἦδη τὰς πρῶν ἀνοούσας παρεῖας αὐτοῦ· δὲν ἐγείρεται πλέον τῆς στρωμνῆς, ἀρχεται δ' ἡ τοῦ σώματος ἀτροφία. Ὁ εἰς τὰ ποιμνία μείνας νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ, βλέπων τὴν ἀπροσδοκίαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπουσίαν τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ σπεύδει εἰς τὰ κωνάκια, οὕτω καλοῦσι τὰς σκηνάς, ἵνα μάθῃ τὸ αἴτιον, τοῦτο δὲ μαθὼν ἐπιχειρεῖ διὰ παντοίων τρόπων καὶ μέσων νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τῆς μελαγχόλου ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ὀδυνηρὰν ιδέαν τοῦ θανάτου· σπεύδει εἰς τὸ πλυσίον χωρίον καὶ ὀδηγεῖ ἐκεῖθεν τὸν σεβαστὸν γέγοντα ἱερέα, ὅστις δι' ὄλης τῆς νυκτὸς ἀναγινώσκει ἀπάσας τὰς ὀρισμένας εὐχὰς καὶ πολλὰς συμβουλὰς τῷ ἀποτεινῶν σπεύδουσιν αἱ γεραίτεραι τῶν ποιμενίδων διὰ διαφόρων ἱαματικῶν βοτανῶν, ποτίζουσιν αὐτὸν τὸ φρικτόχορτον, ἀντινευρικὸν ποτόν· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς δὲν ἀρκεῖται εἰς ταῦτα, ἀλλὰ στέλλει εἰς τὴν κωμόπολιν καὶ μετακαλεῖται ἐκεῖθεν τὸν ἐπιστήμονα ἱατρόν, ὅστις διαγνώσας τὴν ἠθικὴν νόσον τοῦ ἀνδρός προσπαθεῖ καὶ διὰ φαρμάκων, ὡς ἐπιστήμων, καὶ διὰ τρυφερῶν ἐνθαρρύνσεων, ὡς φίλος καὶ γνω-

*) Ἴδε ἀριθ. 21, σελ. 405—406.

στός καὶ διὰ λόγων πειστικῶν ὡς ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας τῶν φώτων· ἀλλ' ὁ ἀσθενής, ὡσπερ ἡ βαρύνων Μήδεια, κατὰ τὸν τραγικὸν εἰπεῖν.

οὐκ ἀπέλλασσε γῆς πρόσωπον. . .

ὧς δὲ πένθος ἦ θαλάσσιος

κλύδων, ἤκουεν, νοσητούμενος, φίλων

καὶ ὡς ἐκείνη μίαν φωνὴν ἤκουε, τὴν φωνὴν τῆς ἐκδικήσεως, οὐδὲν ἄλλο ἐβλεπεν ἢ τὴν μισσητὴν ἀντιζήλον τὴν ἀρπάζουσαν τὸν φίλτατον σύζυγον, οὕτω καὶ ὁ ταλαίπωρος ἦρος ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο ἤκουε ἢ τὴν δυσάγγελον κραυγὴν τῶν ἀπαισίων χορυχουλιῶν, λέγουσαν αὐτῷ «θ' ἀποθάνης», οὐδὲν ἄλλο ἐβλεπεν ἢ τὸ σκελετωδὲς φάσμα τοῦ Χάρου τὸ σκληρὸν κρατοῦντος δρέπανον, τὸ μέλλον ν' ἀφαρπάσῃ αὐτὸν προῶρος ἀπὸ τῆς γλυκειᾶς ζωῆς καὶ ἀδικῶς ἀπὸ τῆς τέως εὐδαιμονούσης δι' αὐτὸν οικογενείας του. «Μὴ κοπιᾶτε, ἔλεγε τοῖς περὶ αὐτὸν μετὰ μελαγχολικοῦ παραπόνου, μὴ ξεοδέυθε σὲ γιαιτρὸς καὶ γιαιτρικά! γὼ θὰ πεθάνω! μοῦ τοῦπαν παστρικά οἱ χορυχοουλιῶ! . . . τὴν νύχτα, ποῦρθα νὰ ἰδῶ τὴ γυναικὰ μ' καὶ τὰ παιδιὰ μ'; ἀφήστε με μένα τώρα! ἐγὼ πάω!» καὶ ὄντως ἡμέραν τῆ ἡμέρα ὁ προληπτικὸς ἄνθρωπος ἐφθινεν ἄσιτος καὶ ἀγρυπνῶν καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐσθυσεν ἢ ζωηρὰ καὶ ἀκαμια ἐκείνη ψυχὴ ἢ κατὰ πολλῶν ἀγρίων θηρίων καὶ ἀγριωτέρων ἔτι ληστῶν γενναίως πολλακις ἀντιστᾶσα. θῦμα ἀδικῶν γενόμενος τῶν ὅλων ἀδιαφόρων πρὸς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ παντάπασιν ἀνεπιβουλεύτων πτηνῶν, κραυγασάντων καὶ ἀναβοησάντων μόνον εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν πόνους ὡς ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα διατραμφισμῶν καὶ πικρῶν διωνυχισμῶν τῶν ἀπέθανε προῶρος παίγιον οἰκτρῶν ἀποδᾶς τῆς ψυχοφθόρου προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας! καὶ ὄντως ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην κἀγὼ συναφώνῳ μετὰ τοῦ ποιητοῦ

Ἦ πρόληψες τοῦ κόσμου, τύραννοι τῆς ψυχῆς,

ὁ κόσμος σὲς λατρεύει, γὰρ νῦναι διστοχῆς!

Ἦμιν τότε, φιλόμουσον ἀκροατήριον, νέος, μόλις εικοσαετής, πλήρης θάρρους καὶ χρυσῶν ἐλπίδων, ἀκμαῖος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ φαινοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡλίου, καὶ ὅμως βαθεῖαν μοι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν τὸ συμβῆναι τοῦτο· πολὺ εἶχον ταραχὴν οὐχὶ τόσον ὑπὸ τῆς δικαίας λύπης πρὸς τὸν ἄνδρα, ὃν μόλις εἶδον γοργῶ βαίνοντα καὶ εὐλαφῶ ποδί, τὴν θαλερότητα, τὴν ζωὴν καὶ τὴν χαρὰν φέροντα εἰς τὸ ἀστράπτον βλέμμα καὶ τὸ μειδιῶν κῆλος, μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐτὸν τοῦτον εἰκόνα οἰκτρῶν τῆς λύπης, τῆς ἀπελπισίας, τοῦ μαρασμοῦ καὶ τέλος ἄπνον καὶ ψυχρὸν σῶμα, οὐχὶ, λέγω, ὑπὸ λύπης πρὸς μίαν ἀστραπιδῶν ἀπολεσθεῖσαν ζωὴν καὶ εὐδαιμονίαν. ἀλλ' ἐκ θλίψεως πρὸς τὴν ἰδέαν, ὅτι τσαύτην ἰσχὺν καὶ ἐπιρραϊαν ἐξαδοῦσιν ἔτι ἐν τοῖς ἀνθρώποις αἱ ἀπαισῖαι αὗται προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς τῶν προλήψεων δυνάμεως καὶ ἐπιρραϊας ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τσαύτην καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ ἐπῆρειαν εἶχεν, ὥστε συνέβη ἐν ἐμοὶ ὀξύμωρον τι συναίσθημα, ἦτοι ἐκ δεινοῦ φόβου γενναϊότατος ἐγενόμην πρὸς τὰς προλήψεις ταύτας· τὴν τελευταίαν

δὲ κατ' αὐτῶν δούς μάχην νικηφόρος ἐκ ταύτης ἐξῆλθον, καὶ ἔκτοτε καθ' ἡμέραν ἀκατάβλητος διδάσκαλος πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν ἀνθρώπων, οὗς ἔτι δεινῶς καταμαστίζει ἢ οὐλομένη τῶν προλήψεων νόσος, ἀπέδην καὶ ἀμείλικτος τούτων διόκτης εἶτε διὰ τοῦ δόρατος τοῦ ὀρθοῦ λόγου πλείττων εἶτε διὰ τοῦ ὀξέος τῆς εἰρωνείας φασγάνου διασχίζων.

Ἀλλὰ δικαίως θὰ ὑπολάβῃ τὸ δικαίως ἀποροῦν ἀκροατήριον, ὅτι πάντα ταῦτα ἄγουσιν εἰς ὄλωσ τούναντίον σημείον πρὸς τὴν ὑπόσχεσίν μου, ὅτι μέλλω νὰ διαλάβω περὶ τῆς ὀφελιμότητος τῶν προλήψεων καὶ οὐχὶ περὶ τῆς βλαβεράς καὶ ὀλεθρίας δυνάμεως τούτων. Καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ ἀκροατηρίου δικαία καὶ ἐγὼ ὑπόχρεως νὰ ἐξηγήσω τὸ παράδοξον τοῦτο.

Εὐθύς δὲ καὶ ἀπροκαλήπτως λέγω ὑμῖν ὅτι τυγχάνω ἐν μέτρῳ τινὶ ἄνθρωπος ἀνάποδος, ναί! ἀνάποδος, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐξῆς τῆς λέξεως ἐκδοχὴν, ἦτοι τοιοῦτός εἰμι, ὥστε νὰ μὴ θέλω νὰ ἐπαναπαύωμαι βλέπων τὰ πράγματα μόνον ὑπὸ τὴν παρουσιαζομένην μοι ὄψιν των, ἀλλὰ θέλω νὰ τὰ ἐξετάζω καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάποδην αὐτῶν· ὅταν λόγου χάριν δεινὰς ἀκούω κατὰ τινας ἢ προσώπων ἢ πράγματος κατηγορίας καὶ δυσφημίας, ἔσχον ὡς ἀρχὴν νὰ πιστεύω ὅτι τὸ κατηγορούμενον καὶ δυσφημούμενον καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ ὡς κακὸν θεωρούμενον ἔχει καὶ τὴν καλὴν αὐτοῦ ὄψιν καὶ κατὰ τινα τρόπον καὶ τὴν ὀφελιμότητα αὐτοῦ, ἐξειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ἦν ἡ πείρα καὶ ἡ παρατήρησις μακρῶν αἰῶνων ἐδεδαιώσαν, ὅτι οὐδὲν καλὸν ἀμικρῶς κακοῦ καὶ οὐδὲν κακὸν ἀμικρῶς ἀγαθοῦ· καὶ ἐπιμῶνως ἀναζητῶν ἀνευρίσκω τὸ ἐν τῷ κακῷ ἀγαθόν· καὶ εὖρος καὶ ἀγαθόν τι ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν αἰμοδόρων ἀγρίων θηρίων, τῶν δηλητηριωδῶν ὄψεων καὶ φυτῶν καὶ τῶν ὀχληρῶν μυιῶν καὶ ψυλλῶν καὶ κόρεων καὶ πολλῶν ἄλλων, ἵνα μὴ διὰ τῶν λόγων μου, ὡς διὰ μαγανείας, ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν ζωὴν τὰ σμῆνη τούτων ἐξεγείρω, καὶ δὴ καὶ τῆς αὔριον πρώτης οὔσης τοῦ Μαρτίου, κρισίμου ἡμέρας τῶν ψυλλῶν καὶ τῶν κόρεων.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης λοιπὸν ἀρχῆς ὀρμώμενος ἐξήτησα κατ' ἑμαυτόν, ἂν καὶ ἐν τῷ κακῷ τῶν προλήψεων ὑπῆρξέ ποτε ἢ καὶ νῦν ἔτι ὑπάρχει καὶ τι τὸ ἀγαθόν· ἐρευνῶν δὲ καὶ μελετῶν ἐν καιρῷ βεβασμοῦ τὰ τῶν προλήψεων, εὐρέθην ἀπέναντι ζητήματος εὐρέος καὶ ἀχανοῦς καὶ δὴ καὶ κινδυνωδεστάτου, καὶ ἐπομένως κἀγὼ ὡς τε δράκοντα ἰδὼν παλινορσοῦ ἀπέστην καὶ ἰλιγγίῶν ὑπεχώρησα, ὀλίγιστα μόνον στοιχεῖα ψηφίσασα νὰ συναρπάσω ἐξ ὧν ἠδυνήθην πολλοῖς χημικοῖς τρόποις νὰ ἐκκαθαρίσω καὶ τινα στοιχεῖα ὀφελιμότητος τῶν προλήψεων.

Ἐν τῷ ἀπειροπληθεῖ σμῆνει τῶν διαφόρου φύσεως προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐπὶ τούτων μελέτην μου, δίκαιον πολυχρόμων πτηνῶν, περιίπταντο πρὸ τοῦ πνεύματός μου, τριῶν ἐν γένει γενῶν προλήψεις διέκρινα·

Α'. Προλήψεις, λείψανα τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θρησκείας, τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων ἐκείνων·

Β'. Προλήψεις, ἃς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῇ ἀχάσει

τῆς ἀμαθίας ἄνευ οὐδενὸς λόγου ἄνευ οὐδενὸς σκοποῦ καὶ ἐκ φόβου ἐπλάσε πρὸς δυστυχίαν αὐτοῦ· καὶ Γ'. Προλήψεις, ἄς ἄνθρωποι φιλόανθρωποι, ἐχέφρονες καὶ πεπειραμένοι, ἄνθρωποι διδασκαλικὴν τάσιν ἔχοντες, ἐμπειρότεροι καὶ τῶν Πεδυαλότην καὶ τῶν Φρέβελ καὶ ἄλλων νεωτέρων παιδαγωγῶν ἐδουλοῦργησαν κατ' ἀνάγκην μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐπέλθωσιν ἐπικουροὶ τῷ πλησίον καὶ τοῦτον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς διασώσωσι· καὶ περὶ τούτων σήμερον ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

Καὶ ἵνα εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰσαγάγω ὑμᾶς εἰς τὰς ἐπὶ τούτων σκέψεις μου, πάλιν βλέπω τὴν ἀνάγκην μικρᾶς τινος παραδειγματικῆς παρεκβάσεως καὶ πρὸς τοῦτο θ' ἀναγκάσω ὑμᾶς ν' ἀναμνησθῆτε ἀρχαίων ἡμερῶν καὶ νὰ ἐπαναφέρητε εἰς τὴν μνήμην σας παιδικὰς τινὰς ἀναμνήσεις χωρὶς πολλοῦ κόπου τοῦτο, διότι αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἀνεξίτηλως εἰσὶ τετυπωμέναι καὶ βαθείας ἔχουσι τὰς ρίζας αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν· καὶ θ' ἀναμνησθῆτε μετ' ἐμοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἐν τῇ παιδικῇ ηλικίᾳ δυστροπίας ἡμῶν εἴτε πρὸς παραλαβὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πικροῦ μὲν ἢ δυσόμοιον, σωτηρίου ὅμως ἡμῖν φαρμάκου, εἴτε πρὸς κατάκλισιν καὶ ὕπνον, ὑπεχωρήσαμεν εἰς τὰς θελήσεις τῆς μητρὸς οὐχὶ εἰς τὰς μελιχίους παρακλήσεις καὶ τὰς πολυδώρους ὑποσχέσεις αὐτῆς ἐνδόντες, ἀλλὰ εἰς τὰς ἀσότηρας καὶ φοβεράς προσταγὰς τῆς μητέρας, τοῦ μπουμπούτσι ἢ τῆς καλαμοδόντου ὑποκύψαντες, καὶ τὸ θεραπευτικὸν φάρμακον ἐκόντες ἄκοντες ἐλάδομεν ἢ πρὸς τὸν σωτήριον ὕπνον ἐκ φόβου ἐτρέπηνεν καὶ διὰ τῶν μορμολυκείων τούτων πολλακίς ἀπὸ βεβαίου θανάτου ἐσώθημεν. — Τίς δὲ ὁ ὑπὸ τὴν φοβερὰν καὶ εἰδεχθῆ μορφήν τῆς μπάμπους ἢ τῆς καλαμοδόντου ὑπελάθανεν; κακὸς τις ἄρα γε καὶ ὅμοιος τῇ μορφῇ δαίμων; οὐχί· ὑπεκρύπτετο ψυχὴ τρυφερὰ καὶ εὐνοῦς πρὸς τὸ φοβιζόμενον, πλήρης ἀγάπης θερμῆς καὶ ἀδόλου φίλτρου ψυχῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς, ἀναγκαζομένων νὰ ὑποδέχωνται χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κινδυνεύοντος φιλάτου αὐτοῖς τὴν φοβερὰν καὶ ἀποτρόπαιον μορφήν τῶν μορμολυκείων, οὐχὶ μετὰ κακεντρεχειᾶς καὶ κακοδούλωσ, ἀλλὰ μετὰ τρυφερῶν ἀδελφικῶν παλμῶν καὶ φιλικῶν τὸν ἀδελφὸν πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ δειδιττόμενοι. Καὶ τοῦτο μὲν ἔσται τὸ παράδειγμα ἐν παρεκβάσει παρομοίως δὲ πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦτο, πόσους ἀγαθοὺς σκοποὺς, πόσας σωτηρίας συμβουλάς, εἴτε εἰς τὸ σῶμα εἴτε εἰς τὴν ψυχὴν τεινούσας, δὲν ἠναγκάσθησαν κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας οἱ συντετώτεροι καὶ φιλανθρωπότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς σωτηρίαν τῶν ὁμοίων νὰ περιβάλωσι διὰ τῆς φοβερᾶς μορφῆς τῶν προλήψεων, διὰ τοῦ φόβου ὀδηγοῦντες, ὡσπερ οἱ ποιμένες τὰ ἄλογα πρόβατα καὶ αἱ μητέρας τὰ ἄκριτα ἐτι παιδία, εἰς ὁδὸν σωματικῆς ἢ ψυχικῆς σωτηρίας ἐκείνους τῶν ἀνθρώπων. Οἵτινες δὲν δύνανται ἄλλως νὰ διαγνώσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ συμφέρον αὐτοῖς ἢ μόνον διὰ τοῦ φόβου!

Ἐκ τοῦ ἀκενώτου δὲ ταμείου τῶν τοιούτων προλήψεων ἀγαθὸν ὑποκρυπτούσῶν σκοπὸν διὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου κατὰ τὴν παρούσαν πρώτην διάλεξιν μίαν μόνην θ' ἀναλάβω καὶ θὰ ἐξηγήσω ὑμῖν, τὸ προσώπειον αὐτῆς ἀποσπάδας.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εἰς τὴν ψυχὴν μου εἰσοδυσῶν προλήψεων κατὰ τὴν ἀμαθῆ παιδικὴν ηλικίαν μου ἦτο καὶ ἡ ἐξῆς· Ὅτι ὁ νυπτόμενος δὲν κἀνεὶ (=οὐ θέμις ἐστίν) νὰ δίδῃ τὸν σάπωνα ἀπ' εὐθείας ἀπὸ παλάμης εἰς τὴν παλάμην τοῦ αἰτούντος αὐτὸν πρὸς νύψιν, ἀλλὰ ν' ἀφήνῃ τοῦτον ἐπὶ τινος μέλους ἢ νὰ τὸν θέτῃ εἰς τὸ ἀντίστροφον τῆς παλάμης καὶ ἐκεῖθεν νὰ τὸν λαμβάνῃ ὁ ἔχων χρεῖαν τούτου· διότι ἄλλως τοὺς βάζει ὁ Πειρασμὸς καὶ μαλόνουν καὶ ψυχρότης ἐπέρχεται μεταξὺ τῶν δύο προσώπων. Τοιοῦτος μὲν ὁ τύπος τῆς προλήψεως· θέλετε δὲ νὰ σας εἶπω τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ ὁ κατὰ τῶν προλήψεων κηρυχθεὶς, ὁ διδάσκαλος ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν; ὁσάκις ἐπιλανθανόμενος τῆς προλήψεως ταύτης συνέβη ἢ νὰ δώσω ἢ νὰ λάβω τὸν σάπωνα ἐν τῇ βρύσει τῆς πατρικῆς οἰκίας οὐχὶ κατὰ τὸν προληπτικῶς διατασσόμενον τρόπον, πάντοτε σχεδὸν ἐμάλωσα μὲ τὸν ἀντικρυνόν μου καὶ τὸ παραδοξότατον ὅτι τὸ θαῦμα τοῦ μαλώματος δὲν ἐδράδυνε παντάπασιν, ἀλλ' αὐτοστιγμῆ καὶ διεπληκτίσθημεν καὶ ἀνθυβρίσθημεν καί, δὲν ἐντρέπομαι νὰ τὸ εἶπω χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος, πολλακίς καὶ ἐδαρθήκαμεν καὶ ἐξεσχίσθημεν τὰ πρόσωπα, καὶ εἰς τρόπον, ὥστε ἐδέσσε νὰ ἐπέλθῃ ἡ μήτηρ τιμωρὸς ἀμφοτέρων καὶ διαλύσῃ τὴν πάλιν, ἥτις μαθοῦσα τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἀπῆλθε προληπτικωτέρα ἢ πρότερον, τὴν πρόληψιν ταύτην ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς βεβαιώσασα. Καὶ αὕτη μὲν ἡ πρόληψις, τοιαῦτα τὰ ποτελέσματα τῆς παραβάσεως ταύτης καὶ ἡ ἀπαλήθευσις αὐτῆς. Ἀλλὰ τίς ἡ ὑποκρυπτομένη ἀλήθεια, τίς ὁ ὑπολανθάνων ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προλήψεως ἀποκρῶν λόγος τούτου τοῦ φαινομένου; Ἀποσπάσωμεν λοιπὸν τὸ προσώπειον αὐτῆς καὶ ἴδωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ νυπτόμενος, Καὶ καὶ Κοι, καὶ φέρον ἐτι τὸν σάπωνα εἰς τὰς χεῖρας κρατεῖ αὐτὸν φυσικῶς βεδρεγμένον, γλοιώδη καὶ εὐόλισθον, ὥστε σχεδὸν βεβαίον ὅτι, ἐὰν ὁ δεχόμενος ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἐτι παλάμης δὲν εἶναι πολὺ προσεκτικὸς καὶ ἐπιτήδεος καὶ ἀνμάλιστα καὶ σπεύδῃ, ἀφεύκτως θὰ διολισθῆσῃ ὁ σάπων καὶ θὰ πέσῃ κάτω· καὶ ποῦ; ἐντὸς βορβορῶδους βόθρου, ἀφανιζόμενος πολλακίς, ὡς ἰχθυὸς διωκόμενος καὶ πεφοβισμένος, ἀν ὀλίγος τυγχάνῃ· καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ ἔχων ἀνάγκην τούτου ν' ἀνασκαλεύσῃ οὐχὶ μετ' εὐχαριστήσεώς του τὸν βορβορον πρὸς ἀνεύρεσιν, καὶ ἐξογκοῦται δικαιῶς ἐξ ὀργῆς τὸ στήθεός του καὶ ἀρχονται κατὰ αἰξουσίαν τινὰ πρῶτον παρατηρήσεις καὶ ἀντιπαρατηρήσεις παράπονα καὶ ἀντεγκλήσεις — Οὐφ καὶ σύ, καῦμένε, δὲν ξέρεις νὰ δώσης ἓνα σαποῦνι! — Ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ δώσω σαποῦνι ἢ τὰ χεῖρα δὲν πλάνουν; — τὰ δικά μου δὲν πλάνουν ἢ τὰ δικά σου εἶναι κωλὰ! — τὰ δικά μου εἶναι κωλὰ ἢ τὰ δικά σου ξηρὰ καὶ παρμένα! — Νὰ ξηραθοῦν καὶ νὰ παρθοῦν τὰ δικά σου! — Τὰ δικά μου νὰ ξηραθοῦν; ! νὰ!!! . . . καὶ τὰ λοιπὰ εὐκολα νὰ συμπεράνετε, διότι ἕκαστος ἡμῶν, τῶν ἀνδρῶν δηλονότι, κάλλιστα γινώσκει πῶς ἀνάβει ὁ καυγᾶς.

Ἐπὶ τούτοις βεβαίως εἶμι ὅτι τὸ νοῆμον καὶ φιλοπρόσδον ἀκροατήριόν μου, ὡσπερ καὶ τοῦ κόπου τοῦ προοιμίου μὲ ἀπήλλαξεν, αὐτὸ καὶ τοῦ ἐπιλόγου θὰ

μέ ἀπαλλάξῃ ἐπίσης καὶ θά μοι ἀποτείνῃ καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐρώτησιν ταύτην, ὅτι τὴν μὲν ὠφελιμότητα τινῶν ἐκ τῶν προλήψεων παραδέχεται ἐκ τῆς γενομένης ἐξηγήσεως τῆς ρηθείσης προλήψεως καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων, ὡς ἡδυνάμην, καιρὸν ἔχων, νὰ προσαγάγω, ἀλλὰ τί; ἐπιθυμῶ ἄρα, ὅπως τὰ κατὰ καὶ συμφέροντα τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῶν τοιούτων τοῦ σκοτοῦ καὶ τῆς ἀμαθείας τέκνων, τῶν προλήψεων, νὰ ἐπιβάλλωνται ἢ διὰ τοῦ ἀγνοῦ νιοῦ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀληθείας, τοῦ ὄρθου καὶ ἀποκρῶντος λόγου νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ σβέσωσιν οὕτως ἄπαξ διὰ παντός ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου τὰ φάσματα ταῦτα τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῶν προλήψεων;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, τὴν τόσον ἀπλῆν καὶ καθαρὰν, ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν θά δυνθῶ ν' ἀπαντήσω ἐπίσης ἀπλῶς καὶ ὀριστικῶς· ἀλλὰ τῶν προλήψεων ἐκείνων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες δεινῶς καὶ μέχρι θανάτου πολλὰκις καταδασανίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντικρὺς ἐμποδῶν γίνονται εἰς τὴν ἀληθινὴν πρόδοον τοῦ πνεύματος αὐτῶν, τὰ μοιραῖα καὶ εἰδεχθῆ φάσματα τούτων εὐχομαι κάθῃ νὰ καταταρταρωθῶσιν ὑπὸ τὸν κεραυνὸν τῆς θείας Ἀληθείας καὶ τέλειον ἐξαφανισθῶσιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸς τὸ ἐμὸν μέρος νυχθήμερον πρὸς τοῦτο ἀγωνίζομαι, καὶ ἀγωνισθῆσομαι ἀλλ' ἔχω καὶ δι' ἐλπίδος ὅτι ἐν τῇ ἐπομένῃ δευτέρᾳ διαλέξει μου θά πείσω ἡμᾶς νὰ συνομολογήσῃτε μετ' ἐμοῦ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τινες προλήψεις ἐλαφραῖ, ἡμεροί, ἐρεθιστικαὶ τοῦ πνεύματος καὶ μὴ ἀφήνισαι αὐτὸ νὰ καταπέσῃ εἰς τὸν λήθαρον τῆς ἀπογοτεύσεως τοῦ βίου, αἵτινες ἐὰν τέλειον ἐκλειψῶσιν ἐξ ἀνθρώπων, ὁ ἀνθρώπινος βίος θά καταστῇ τῇ ἀληθείᾳ, ἐπιτρέψατέ μοι τὴν λέξιν, νερόδραστος! . . .

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ.

ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΠΑΜΟΣΙ.

1.

Ἦκουεν ὡς μὴ ἐννοοῦσα, μὴ παρατηροῦσα αὐτόν, κάτω νεύουσα τοὺς ὀρθακμούς, ἐκ φόβου μὴ προδοθῆ.

— Ποῖον σχέδιον; ἠρώτησε.

— Τὸ σχέδιον τοῦ βίου ἡμῶν ὅταν θά εἴμεθα νυμφευμένοι.

— Ἀνήγγειλες τὸν γάμον μας καὶ τὸν πατέρα σου;

— Κατὰ τὰς τελευταίας τάτας ἡμέρας ἦτο πολὺ τεταραγμένος, εἶχε μεγάλους περισπασμούς καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ τῷ ὁμιλήσω περὶ γάμων, διότι ἅμα τῇ πρώτῃ λέξει θά μοι ἔκλειε τὸ στόμα. Καὶ ἔπειτα εἶχον καὶ τὴν ἐξῆς ὠρέλειαν νὰ περιμένω ὅτι ἐὰν ἡ δίκη τῷ ἀφῆρει μέρος τῆς περιουσίας θά εὑρισκον αὐτόν ἤττον ἀπαιτητικόν. Σήμερον δὲν ἀπώλεσε μόνος μέρος, ἀλλ' ὀλόκληρον αὐτὴν καὶ δὲν δύναται

πλέον νὰ ἔχη ἀπαιτήσιν καμμίαν. Κατεστραμμένοι ὡς εἴμεθα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀξιώσεις καὶ εἶναι φυσικώτατον ὅτι δύναμαι νὰ νυμφευθῶ νέαν ἄνευ προικός. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πατήρ μου ἐκτιμᾷ τοὺς γονεῖς σου, ἐπειδὴ δὲ σὲ ἀγαπᾷ καὶ σέ, εἶναι βέβαιον ὅτι θά εὐχαριστηθῇ διὰ τὸν γάμον μας. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν θά εἴμεθα σύζυγοι.

Καὶ ἔσυρεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλὰ παρατήρησεν ὅτι ἐνηγκάλιζετο σῶμα ἀδρανές.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησε.

Δὲν ἀπήντησεν ἐκείνη, ἀλλ' ὑψοῦσα τὸ ὄμμα ἠτένισε πρὸς αὐτόν χωρὶς οὗτος νὰ δυνθῆ νὰ διαγνῶ τί ἐν τῷ συγκεχυμένῳ καὶ τεταραγμένῳ ἐκείνῳ βλέμματι ὑπεκρύπτετο. Ἡ χεὶρ, ἣν ἐκράτει ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἦν ψυχρὰ, ταρρασομένη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ νευρικῶν κλονισμῶν.

— Δὲν πρέπει νὰ σὲ ταράσῃ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἡ καταστροφή τοῦ πατρός μου, εἶπε. Βλέπεις ὅτι ἐγὼ μετὰ γαλήνης ὑπεδέχθην αὐτὴν.

— Σὺ! δι' ἐμὲ ὅμως ἀλλάσσει τὸ πρᾶγμα.

— Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι πρῶτος ἐγὼ προσβόλλομαι ὑπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐκ νέου ἠτένισεν αὐτόν ἀσκαρδαμικτῆ χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ.

— Νομίζεις ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα; εἶπεν ἐπὶ τέλους.

— Ἀναμφιβόλως. Ὅσον ὅμως δυσάρεστον καὶ ἂν εἶναι ἐκ τοῦ πλοῦτου νὰ πέσῃ τις διὰ μιᾶς εἰς τὴν πτωχείαν, περηγοροῦμαι ὅμως ἐπὶ τῇ καταστροφῇ ταύτῃ σκεπτόμενος ὅτι ἀσφαλίζει τὸν γάμον μας· ἄλλως τε, ἀρότου ἀπερραίσσαμεν αὐτόν μεταξύ μας συνείθησε μετ' ἐμὴν ἰδέαν τῆς πτωχείας, διότι εἶναι βέβαιον, καὶ δύναμαι νὰ σοὶ τὸ εἶπω τώρα, ὅτι ὁ πατήρ μου οὐδέποτε θά ἔδιδε τὴν συγκατάθεσίν του. Βεβαίως ἡμεῖς δὲν θά τὴν ἐλαμβάνομεν ὑπ' ὄψει, εἶναι ὅμως ἀρ' ἑτέρου βέβαιον ὅτι ἐὰν ἐνυμφευόμεθα παρὰ τὴν θελήσιν του, θά εὑρισκόμην ἐν τῇ αὐτῇ καὶ σήμερον πτωχεῖα διότι θά μοι ἔδιδεν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερα. Ἄρα ἡ κατάστασις εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ἡμᾶς.

— Καὶ τὸ μέλλον;

— Τώρα σκέπτομαι διὰ τὸ παρόν, σέ, τὸν ἔρωτά μας, τὸν γάμον μας. Ὅσον ἀροῦξ διὰ τὸ μέλλον, θά τὸ δημιουργήσω.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐκείνη συνῆλθεν ὀλίγον.

— Ἐγὼ σκέπτομαι τὸν πατέρα μου, εἶπεν.

— Τὸν πατέρα σου! ἠρώτησεν ἐκεῖνος μὴ ἐννοῶν.

— Ὁ πατήρ σου δὲν θά ἐδέχετο νύμφην ἄνευ περιουσίας. Τώρα δὲ διερωτῶμαι ἐὰν καὶ ὁ ἰδικός μου πατήρ θά δεχθῆ γαμβρὸν κατεστραμμένον!

— Μοὶ εἶχες εἶπει . . .

— . . . Ὅτι ἦμην βεβαία περὶ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρός μου. Πῶς ἦν δυνατόν νὰ μὴ δεχθῶν γάμον ὁ ὁποῖος θά μᾶς ἔφερεν εἰς θέσιν νὰ διανεμηθῶ περιουσίαν ὡς τὴν ἰδικὴν σου; Σήμερον ὅμως ὅτε ἡ

περιουσία εκείνη κατεστράφη, εύρισκασαι άπέναντι του πατρός μου έν τή θέσει έν ή διετέλου προ μηνός άπέναντι του ιδιου σου πατρός και σκέπτομαι ποιόν υποδοχήν θά εκκμνεν εις τήν αίτησί σου, εάν ήρω- τήτο;

— Και σύ δέν εισαι έδω δια νά τον καταπεισης;

— Σήμερον άκριβώς ώμιλοῦμεν περί του γάμου μου και έλεγεν ότι ουδέποτε θά δεχθῆ γαμβρόν μη έχοντα τίποτε. Έν ή θέσει εύρίσκεται τώρα, δέν έχει περιουσίαν, θέλει όμως ώστε, εάν εκείνος τον όποιον θά ύπνδρευθώ άπέθνησκε μετά τινα έτη, νά μη κα- ταντήσω δυστυχής και εκείνος γέρων ήδη και πά- πος νά είνε ήναγκασμένος νά εργάζηται πλείστορον όπως αναθρέψη τους έγγόνους του. Σοί λέγω τους ιδίους λόγους του.

— Τότε λοιπόν;

— Τότε! Ξεύρω κ' έγώ; Τί θέλει, νά γνωρίζω έγώ;

Έγκατέλειπε τότε εκείνη τήν καθέκλαν έφ' ής είχαν οδηγήσει αυτήν και ήρχισε νά περιπατή έν τῷ δωματίῳ τετραραγμένη και έν νευρικῷ έρεθισμῳ, ου- δαμῶς προσπαθοῦσα νά κρύψη τήν τραχήν και τήν συγκίνησί της. Έστρέφετο περί έαυτήν, ουδαμῶς προσέχουσα εις εκείνον, ώστε μη ήτο παρών, εκείνος δέ παρετήρει αυτήν εκπληκτος, τήν κερδίαν αιμάσσαν υπό γεννωμένης ήδη αγωνίας.

Τέλος, έστη πρό αὐτοῦ.

— Είχομεν συμφωνήσει ότι όταν θ' ανεγίνωσκον τήν ειδοποίησί σου εις τον «Φιγαρώ», θά έμάνθκον ότι θά ήρχεσο νά ζητήσης τήν χεϊρά μου από τον πα- τέρα μου, δέν έχει οὕτω;

— Δι' αυτό ήλθον και έγώ.

— Τίς θά υποβάλῃ τήν αίτησί; ουχι εκείνος οίος ήσο πρό τινων ήμερών, άλλ' εκείνος οίος εισαι σή- μερον, διότι κατά πρώτον πρέπει νά εξομολογηθῆς τά πάντα, δέν έχει οὕτω;

— Βεβαιόττητα.

— Ξεύρεις άρχ γε, ή μήπως και έγώ ήξεύρω πως θά δεχθῆ τήν εξομολόγησί σου, και πρέπει νά εκτε- θώμεν εις κίνδυνον άρνήσεως εκ τῆς όποιας θά ήτο πολύ δύσκολον, μάλλον δέ άδύνατον νά τον άσπάζ- σωμεν;

— Τότε λοιπόν δέν θέλεις νά υποβάλω αύριον τήν αίτησί;

— Δέν θέλω τίποτε. Προσπαθώ μόνον νά εύρω διε- ξοδον, άλλά τά έχω χαμένα.

— Τότε ή έγκυμοσύνη σου!

— Αὐτή με τρομάζει. Α! Κάμιλλα, ποιόν σφάλ- μα! Τί δυστυχής, τί άθλία πού είμαι!

Και κατέπεσεν επί τῆς καθέκλας αὐτῆς ως άδρα- νῆς μάχα και λειπόθυμος. Εκείνος ήθέλησε νά τήν λάβῃ ήσύχως εις τάς άγκάλας του, ψιθυρίζων τρυ- φερους λόγους, άλλ' εκείνη τον άπόθησεν.

— Σκεφθώμεν, ειπεν.

Και έστησαν άπέναντι ό εις του άλλου άτενίζοντες άλλήλους.

— Η μήτηρ σου δέν σε αγαπῆ ακούοντως, ειπεν εκείνος, ώστε νά τῆ ομολογήσης τήν αλήθειαν;

— Προτιμῶ νά άποθάνω μάλλον, άνέκραξεν εκείνη.

— Ν' άποθάνης;

— Ακριβώς, διότι ήξεύρω πόσον με αγαπῆ, δέν θά τῆ κέμω ποτέ τοιαύτην έκμυστήρευσι.

— Χωρίς νά προβῆς εις τήν άποκάλυψιν όλης τῆς αλήθειας δέν δύνασαι νά τῆ εἴπῆς ότι σε αγαπῶ;

— Αὐτό ήμπορῶ νά τό κέμω.

— Νά τῆ εἴπῆς ότι άνταρχώμεθα;

— Μάλιστα.

— Εκείνη τότε θά πιέση τον πατέρα σου.

— Ναι, άλλ' αυτό δέν γίνεται έν μιῆ ήμέρῃ, χρει- ζεται καιρός.

Έστη τότε και παρατηροῦσα κῦτον άσκαρδχυμκει ένῶ σκέπτετο συνήμα ώστε διεβλεπε μέσον τό όποιον προσεπλθει νά κρίνῃ κατά πόσον θά ήτο έπιτυχής, εξηκολούθησε.

— Ναι, δι' αυτό χρειζεται καιρός, δέν δύνασαι λοιπόν νά άπειθυνθῆς προς τους γονεις μου αύριον, δέν πρέπει μάλιστα νά μάθουν ότι ήλθες εις Διελέτ. Ν' απέλθῆς λοιπόν ένωρίς. Ο πατήρ μου έξυπνῆ εις τάς έξ, σύ νά φύγῃς εις τάς πέντε.

— Θά άναχωρήσω.

— Και εἴτα θά σε γράψω.

— Αύριον;

— Ναι, αύριον ή μεθαύριον.

— Αύριον θά ομιλήσης εις τήν μητέρα σου;

— Αὐτό δέν σοί τό ύπόσχομαι. Θά ιδῶ, θά σκε- φθῶ, βεβαιώς δέ καθ' ήν ώραν ή αλήθεια είναι δυνα- τόν νά γνωσθῆ από μιᾶς εις άλλην στιγμῆν, δέν δύ- ναμαι νά χάνω καιρόν.

— Παραδέχομαι ότι ό πατήρ σου δέν θέλει νά σοί δώσῃ σύζυγον κατεστραμμένον οικονομικῶς, εάν όμως τῷ αναπτύξης ότι ό σύζυγος αὐτός είνκι εργατικός, ότι θά κερδίῃ άνέτως τά προς τό ζῆν, είμαι βέ- βαιος ότι ή σκέψις αὐτῆ θά τον έπηρεάσῃ. Σοί ειπον ότι ειχον σχέδιον. Άφες με νά σοί τό αναπτύξω.

— Πράγματι έχεις δίκαιον. Τί προτίθεσαι νά κάμῃς;

Τότε εκείνος εξήγησε τί έπεθύμει, τί ήθελεν. Είχεν έτοιμην θέσιν παρά τῷ πατρὶ ένός τῶν φίλων του, θέσιν μετρίαν μέν αληθῶς, άλλ' ή όποιά θ' άπέ- φερεν αὐτῷ τετρακισχιλια φράγκα δια τό πρώτον και πεντακισχιλια δια τό δεύτερον έτος. Θά ήτο ήναγ- κασμένος νά εργάζηται. Μολονότι δέ ουδέποτε ειργά- σθη, δεκάκωρος όμως εργασία δέν έπτόει αὐτόν, εάν έσκέπτετο ότι έπανερχόμενος εις τον οίκόν του θά εύρισκην εκεί αγαπητήν σύζυγον. Η έπιπλοσκειή τῆς οίκιας, ήν εκράτει ως άγαμος άνήκεν αὐτῷ και υπερέκει προς όπωσοῦν εύπρσωπον έπιπλόστρωσι μικρᾶς κατοικίας, ήν θά εξέλεγον άμρότεροι ομοῦ έν τινι τῶν άπομεμονωμένων συνοικιῶν τῶν Μπατι- νιόλ ή Μονσῶ. Και άνέπτυξε δια μακρῶν τον τρό- πον του βίου αὐτῶν δύο μέν νῦν, τριῶν δέ μετ' όλί-

γον. Τὰ πάντα εἶχε προβλέψει καὶ τακτοποιήσει. Μήτοι οἱ πλούσιοι μόνοι δύνανται νὰ ὦσιν εὐτυχεῖς;

III.

Ὅταν ἐπερῆνη ἡ ροδोधάκτυλος Ἥως, ἡ Σωσάννη ἐγκατέλιπε τὸ δωματίον τοῦ ἐρκετοῦ αὐτῆς καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἐαυτῆς καὶ ἀμέσως κατεκλίθη, οὐχὶ ὁμως ὅπως κωμηθῆ διότι ἦν λίαν τετραχημμένη, συγκεινημένη, ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἔκλειε, ἡ καρδία τῆς ἐλιποθύμει. Ἐπύρεσσε καὶ ἦν ὡσεὶ ἀποβλακωθεῖσα.

Ὀλίγον πρὸ τῆς πέμπτης ὥρας ἤκουσεν ἤχον βηματικῶν ἐν τῇ κλίμακῃ, εἶτα ἠνοιχθῆ ἡ πρὸς τὴν προκυμαχίαν θύρα, ἔπρυσσε τότε πρὸς τὸ πρὸ κλῆθρον καὶ σύρσασα κατὰ μέρος τὸ περὶ πλάτην εἶδε τὸν Κέμιλλον ἀκίνητον, τὸ βλέμμα πρὸς αὐτὴν ἔχοντα ἐστραμμένον διὰ τῆς χειρὸς ἐνευθεν αὐτῷ ἀπομακρυθέντι ἀμέσως πειθητικῶς οὐχὶ ὁμως χωρὶς νὰ στραφῆ πολλακίς, ἰσχυόμενος ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρόν, ὡσεὶ ἦν ἀναπορέσιμος καὶ ἐσκέπετο νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω

Ὅτ' ἄν ἐπανέβλεπεν ἄρα γέ ποτε;

Τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἶχεν ἐν νῷ ὅτε κατεκλίνατο οὐδεμίαν ὁμως εὗρισκε λύσιν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ παρακολουθήσῃ καλῶς τὸν ῥοῦν τῶν σκέψεων αὐτῆς, αἵτινες δι' ἄλλματων ἰσχυρῶν ἐξέτινάζοντο ἀπὸ τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον, καὶ ἐπανάρχοντο εἰς τὸ παρόν, ὅπερ ἐπινίγει αὐτήν.

Ὅταν τῇ ἐβδόμῃ ὥρῃ ἡ μήτηρ αὐτῆς εἰσηλθεν εἰς τὸν θάλαμον αὐτῆς διὰ νὰ τὴν ἀφουρνίσῃ, ὡς κατ' ἐκάστην πρωίαν ἔπραττε, δι' ἐνὸς ἀσπασμοῦ, εὗρεν αὐτὴν τὴν κόμην ἄνω κάτω ἔχουσαν καὶ κατκακωμένην ἐπὶ τῆς ἀτάκτου κλίνης αὐτῆς.

— Εἶσαι ἀσθενής;

— Ὅχι, μητέρα.

(Μετάρρασις Α. ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ).

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

Συνεδρία τῆς 8 Μαρτίου.

Ἀνακοίνωσις Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑ.

Τὰ μάλιστα ἐνθαρρυντικὸν καὶ ἐξόχως εὐχάριστόν ἐστιν ὅτι αἱ τοῦ κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ἀπὸ τῆς προπαραβελουθούσης δευτέρας ἀρξάμενα ἀνακοινώσεις «περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων» ἐνθεν μὲν προσελκύουσι μέγα ἀκροατήριον, ἐφ' ᾧ καὶ αἱ συνεδρίαί γίγονται ἐν τῇ τῶν τελετῶν αἰθούσῃ, ἀκροατήριον σπεῦδον οὐχὶ πρὸς τέρψιν, καίτοι καὶ τοῦ τερπνοῦ οὐ στερεῖται ἢ πραγματεία τοῦ κ. Βουτυρᾶ, ἀλλ' ὅπως ἀκροάσθαι ἀνδρὸς ἀναπτύσσοντος ὡς διδασκάλου θέμα ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ φιλολογίας ἐπικαιρὸν τε καὶ διαφόρου μεγίστου, ἐνθεν δὲ ἐξε-

γείρουσι τὴν προδοχὴν τοῦ τε φιλόστοργος καὶ φιλολογικοῦ κόσμου, πρᾶγμα οὐ τῶν συνήθων. Ταῦτα ἀριθύλως καταδεικνύουσιν ὅτι κατανοεῖται τὸδε, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἡ μελέτη τῶν τοιοῦτων θεμάτων. Τοῦτο εἶπε καὶ κατέδειξεν ὁ κ. Βουτυρᾶς καταρχόμενος τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ, τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν καὶ νῦν, διότι φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται. Περὶ τῆς μελέτης τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς φιλολογίας αὐτῆς ὁμολόγηται ὑπὸ σοφῶν τῆς Ἑσπερίας ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐνεκα τῶν ἠθῶν αὐτῶν καὶ ἐθίμων, τοῦ κλίματος ἐν ᾧ βιοῦσιν, ὅπερ ἐπιδραῖ ἐπὶ τοῦ βίου καθόλου τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐθνῶν, πολλὰς δύναται νὰ παράσχῃσιν ὑπερσίας τῇ ἐπιστήμῃ, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐρρήθη καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους. Ἡ μελέτη τοῦ κυρίου Βουτυρᾶ δ' ἀποδεικνυσὶν ὅποιαν συμβολὴν δυνάμεθα παρασχεῖν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀποδεικνυσὶν ὅτι ὁ Ἕλληνας ἀντιλαμβάνεται κρεῖσσον τῶν ἄλλων τῶν ἐργῶν τῶν προὑπαρξάντων ὁμοειδῶν αὐτοῦ, δύναται δέ, καινὰς περὶ αὐτῶν καὶ τέως ἀγνώστους ἰδέας εἰσηγοῦμενος, νὰ διαφωτίσῃ τοὺς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, οἵτινες περὶ τῶν ἡμετέρων οὐχὶ σπανίως πλανῶνται καὶ συντελέσῃ εἰς τὴν ἄρσιν πλανῶν ἐκ φανατισμοῦ ἢ ἐξ ἀγνοίας κρατησαδῶν. Οἱ παρακολουθοῦντες ταῖς τοιαύταις μελέταις συνομολογήσωσιν ἡμῖν ὅτι οὐκ ὀλίγον ἡμέτεροι συντέλεσαν, εἰ μὴ πρωτίτως, εἰς τὴν ἄρσιν τῆς χιθίζα τε καὶ πρωῖζα περὶ τῆς βυζαντιακῆς ἐποχῆς κρατούσης πλάνης καὶ εἰς τὴν φιλοσοφικώτεραν καὶ μετὰ πλείονος προσοχῆς ἐρευναν τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἐξ οὗ καὶ συγγράμματα σοφὰ ἐξεδόθησαν καὶ φωνὴ δίκαια ἀπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν ἐδρῶν ἠκούσθη, ἄνδρες δὲ εἰδικῶς ἀσχολοῦνται πρὸς διαλεύκανσιν αὐτῆς ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις. Τοιαῦται δὲ μελέται, ἐν αἷς καταλεκτέαι καὶ αἱ ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ Ἑταιρεία τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν περὶ τε τῶν παρ' ἡμῖν ἀγιασμάτων καὶ ἄλλων, τιμῶσιν ἡμᾶς καὶ ἀποστᾶσι τῶν ρεαλιστικῶν ἰδεῶν, αἵτινες, φεῦ! εἰσχωρήσασαι παρ' ἡμῖν προάγουσι τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ὑποσκάπτουσι τὰ θεμέλια τῆς ἡμετέρας προαγωγῆς.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δευτέραν προέβη εἰς βραχεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Ὁ Ὑμνος διήρηται κατ' ἀλφάβητον, ὡς γνωστόν, εἰς τέσσαρας στάσεις, ἐκάστην ἀνὰ ἑξ περιέχουσιν οἴκους, ὧν οἱ μὲν περιττοὶ ἐπαθὸν ἔχουσι τὸ «Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε», οἱ δὲ ἄρτιοι τὸ «Ἄλληλουῖα». Ἐκάστη δὲ τῶν στάσεων ἔχει καθ' ἑαυτὴν τὸ ἄρτιον. Προβαίνων δ' εἶτα εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς πρώτης στάσεως, παρατηρεῖ ἐν τέλει ὅτι ἐν τῇ στάσει ταύτῃ οὐδεὶς οὐδ' ὁ ἐλάχιστος ἀπαντᾷ ὑπαινωγμὸς εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ περιστάσεις, ἐξ ὧν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ὑμνου ὁ ποιητὴς προήχθη. Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν δευτέραν στάσιν σημειοῦται ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ οἴκῳ ἐκτίθεται ἡ τῶν Μάγων προσκύνσις, ἐνθα κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ ποιητὴς ἀναπολεῖ τὴν πατρίδα καὶ θρησκείαν τῶν Μάγων καὶ μέγαν ποιεῖται λόγον περὶ τῆς καταργήσεως τῆς πυρολατρίας καὶ ἀστρολατρίας διὰ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἀδύτου ἀστέρος τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ὡς ἕτερον ἐκκλησιαστικὸν ἱεῖμα λέγει, ὃν οἱ τοὺς ἀστέρας λατρεύοντες ὑπὸ ἀστέρος ἐδιδάχθησαν προσκυνεῖν.

Ἐν τέλει δὲ λέγει ὁ κ. Βουτυρᾶς ὅτι οὐδὲ ἐν τῇ δευτέρῳ στάσει ἀπαντᾷ ὑπαιγιμὸς τις εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ περιστάσεις, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθη ὁ ὑμνογράφος. Καὶ ἐθεωρήθησαν μὲν ὑπὸ τινῶν τὰ ἐν τῷ τρίτῳ οἴκῳ περὶ καταργήσεως τῆς πυρολατρείας καὶ ἀστρολατρείας ὡς ὑπαιγιμοὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Περσῶν ὑπὸ Ἡρακλείου, τὸ δὲ φερόμενον «ἀπάνθρωπον ἐκβαλοῦσα τῆς ἀρχῆς» ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Φωκᾶ, τοῦ προκατόχου τοῦ Ἡρακλείου, εὐρέθη δὲ καὶ ἐν τινι χειρογράφῳ: Χαίρε Περσῶν ὀδηγέ σωφροσύνης, ἀντὶ τοῦ: Χαίρε πιστῶν ὀδηγέ σωφροσύνης, «ἀλλὰ νομίζομεν, λέγει ὁ κ. Βουτυρᾶς, ὅτι ἐν τῇ ἀνακαλύψει τῶν ὑπαιγιμῶν τούτων ἐκράτησε πλείων καλῆ θέλησις ἢ ἐπισταμένη τοῦ Ὑμνου μελέτη καὶ ἀντιπαράθεσις αὐτοῦ πρὸς ἄλλα ἐκκλησιαστικά ἴσματα, ἐν οἷς περὶ τῆς τῶν Μάγων προσκυνήσεως λόγος γίγνεται. Ἐν πᾶσι τούτοις προκειμένου περὶ Μάγων ἐξαιρεται ἡ κατάργησις τῆς λατρείας τῶν ἀστρον καὶ τοῦ πυρός ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἀστέρος ἡλίου· προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκδοχῆς τοῦ ἀπανθρώπου τυράννου ἢ ἀμέσως ἐπιφερομένη ἀντιθεσις τῆς ἐγκαινίσεως τῆς βασιλείας τοῦ φιλανθρώπου Κυρίου, τοῦ Χριστοῦ, καταδεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ ὑμνογράφος ἐπαναλαμβάνει τὴν τοσοῦτον ἀρεστὴν τοῖς Βυζαντινοῖς θεολόγοις καὶ ἴσματογράφοις ἀντιθεσὶν τῆς ἀνατειλίσσης βασιλείας τοῦ ἀρχοντος τοῦ φωτός καὶ τῆς ζωῆς πρὸς τὴν συντριβείσαν διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ βασιλείαν τοῦ ἀρχοντος τοῦ σκότους καὶ τοῦ θανάτου. Ὅσον δὲ διὰ τὴν διάφορον γραφὴν, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν ἐνὶ χειρογράφῳ: Περσῶν, ἀντὶ πιστῶν, νομίζομεν ὅτι τὸ σφαλῆρον τῆς γραφῆς ταύτης οὐδὲ κἂν ἀνάγκη εἶνε νὰ καταδειχθῇ, διότι ἄπορον ὅπως θὰ ἀπέδαινε πῶς ἢ Παρθένος ὠδήγει τὴν σωφροσύνην τῶν καθ' ὧν ἐστράτευε καὶ κατέστρεφεν ὁ Ἡρακλείος Περσῶν. Ἀλλῶς δὲ ὁ ὑμνογράφος, πιστὸς εἰς τὸ γραφικόν, λόγον ποιεῖται οὐχὶ περὶ Περσῶν, ἀλλὰ περὶ Μάγων, παίδων Χαλδαίων, οἵτινες τὸν Σωτῆρα προσκυνήσαντες ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Καθόλου εἰπεῖν αἱ δύο πρῶται στάσεις εἰσὶ καθαρῶς γραφικαὶ ἄνευ οὐδενὸς ὑπαιγιμοῦ εἰς κοσμικὰ γεγονότα, περιστρεφόμεναι εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου καὶ εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναγράφουσαι τὰ θρησκευτικὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο τούτων ὑπερφυῶν θαυμάτων». Ἀναλύων δὲ ὁ κ. Βουτυρᾶς τὴν τρίτην στάσιν, ἀφ' ἧς ἀρχεται τὸ θεολογικὸν μέρος, ἐν πρώτοις μὲν σημειοῦται τὰς λέξεις: δι' ἡμᾶς ἐφάνη καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ὅλος ἦν ἐν τοῖς κάτω καὶ τῶν ἄνω οὐδὲ ὅπως ἀπῆν' ἀμφιβόλον τοῦτο, λέγει ὁ ὑμνογράφος, τῶν ἀπίστων ἄκουσμα, ἀλλ' ἀναμφιβόλῳ τῶν πιστῶν καύχημα, ἐπιφέρει: «Ἐντεῦθεν δῆλον ἀποβαίνει ὅτι ὁ θεολόγος ποιητὴς γινώσκει, καταπολεμεῖ καὶ καταγινώσκει τὰς αἰρέσεις τῶν Νεστοριανῶν, τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Μονοθελητῶν, χοῦται δ' ἐν τοῖς δόγμασι ταῖς αὐταῖς σχεδὸν λέξεσιν, αἷς ἢ τῷ 680 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωανάτου ἀθροισθεῖσα κατὰ Μονοθελητῶν ἕκτα οἰκουμένη Σύνοδος, ἢ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὡς τοιοῦτον καταδικάσασα τὸν ἐπὶ Ἡρακλείου πατριάρχην Σέργιον, τὸν μέγαν ἀριστέα ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἀδάρων πολιορ-

κία τῆς πόλεως, αὐτὸν ἐκείνον, ᾧ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου ἀποδίδωσι τὸ χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης».

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν τριῶν στάσεων, ἐκθεῖς δὲ ὁ κ. Βουτυρᾶς καὶ τὰ τῆς τετάρτης στάσεως συγκεφαλαιῶσι ὅσα ἐκ τῆς μελέτης ταύτης ἐξάγει συμπέρασματα καὶ λέγει ὅτι:

α') Ὡς ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ λόγου καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Ὑμνου ποιητικῆς οἰκονομίας ὁ ὑμνογράφος δὲν φαίνεται ἀνήκων εἰς τὴν ἐξ ὀρφανοτρόφων, ξενοδόχων καὶ λοιπῶν βαθμοῦχων καταρτιζομένην μεγάλην ἱεραρχίαν, ἐξ ἧς συνήθως ἐλαμβάνετο ὁ κληρὸς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ εἰς ἣν ἀναμφιλέκτως ἀνήκουσιν ὁ ἐξ ὀρφανοτρόφου τοῦ Φριξίου λυμένος πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ μαθητῆς, φίλος καὶ ἡμνητῆς αὐτοῦ Γεώργιος ὁ Πισίδης.

β') Ἐν τῷ Ὑμνῳ οὐδεὶς οὔτε πόρρωθεν ὑπαιγιμὸς γίγνεται εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ὠρισμένως πολιορκίαν, πρόκειται δὲ μόνον περὶ τροπαίων, περὶ καταστροφῆς ἐχθρῶν, οὓς ὡς βροντὴ καταπλήσσει ἢ Παρθένος.

γ') Ἡ μέριμνα τοῦ ὑμνογράφου ὅπως ἀναμίξη εἰς τὸν Ὑμνον θεολογικὴν συζήτησιν κατὰ τῶν Νεστοριανῶν, Μονοφυσιτῶν καὶ Μονοθελητῶν, μέριμνα, ἥτις ἄλλως δὲ θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως, καταδεικνύει ὅτι ὁ ποιητὴς οὐδαμῶς δύναται νὰ ἴναι ὁ Ἀπολλινάριος, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ὁποίου αἱ αἰρέσεις αὐταὶ δὲν εἶχον ἐπιαναπτυχθῆ, ἀλλ' οὐδ' ὁ μονοθελητῆς Σέργιος καὶ ὁ ὁμόφρων αὐτῷ Πισίδης, οἵτινες ἔαν ἴσαν οἱ ποιηταὶ τοῦ Ὑμνου δὲν θὰ εἶχον βεβαίως τοσαύτην ἀφέλειαν ὥστε νὰ παρεισαγάγωσιν ἐν αὐτῷ διαμαρτυρίας κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν δογμάτων. Ἄλλως δὲ ἡ θεολογικὴ αὕτη μέριμνα ὑποδεικνύει ἐποχὴν καθ' ἣν ἐξωκοῦτο τὸ κατὰ τοῦ μονοφυσιτισμοῦ καὶ μονοθελητισμοῦ ρεῦμα καὶ ἦν, οὕτως εἰπεῖν, ζήτημα τῆς ἡμέρας ἐν Βυζαντίῳ, ὡς φέρ' εἰπεῖν, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἕκτης οἰκουμένης Συνόδου.

Ἄλλ' εἰς τὰ ἐκ τῆς μελέτης ταύτης, λέγει ὁ κ. Β., ἐξαγόμενα φαίνονται ἀντιφάσκουσαι ἀόριστοι τινες μαρτυρίαι, αἱ ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν. Τὸ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀκαθίστου ἀναγινοσκόμενον συναξάριον καὶ ἡ ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συλλεγεῖσα ὠφέλιμος διήγησις ῥητῶς ἀναφέρουσιν ὅτι ἐκ τοῦ, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείου, δηλαδὴ, ἀπαλλαγῆς τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀδάρων, ἡ Ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἐορτὴν παρέλαβεν. Ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὁ Ὑμνος ἐπιγράφεται «Ποίημα Σεργίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως». Περὶ τοῦ συναξαρίου τούτου ὁμιλῶν ὁ κ. Βουτυρᾶς παρατηρεῖ ὅτι τοῦτο συντάχθη 700 ἐτη μετὰ τὰ γεγονότα, ἀπερ' ἐν αὐτῷ ἐκτίθενται, ἀμφιβάλλει δὲ ἂν πηγὴ τοσοῦτον μεταγενεστέρα δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀξιόπιστος καὶ μάλιστα ὅταν σύγχρονος ἢ καὶ μικρὸν μεταγενεστεροὶ χρονολογοῦνται, διὰ τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν διακρινόμενοι καὶ μηδεμίαν παραλείποντες εὐκαιρίαν ὅπως διαφωτισθῶσιν ἡμᾶς περὶ τῆς εἰσαγωγῆς διαφόρων ἄλλων ἴσμων καὶ ὕμνων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πολὺ ἐλάσσονος σημασίας, ἐν πλάτει δὲ τὰ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀδάρων πολιορκίαν ἐκθέντες, οὐδὲν ἀπολύ-

τως περί τοῦ Ὑμνου τούτου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Ἀκαθίστου Ἀκολουθίας λέγουσι, καίτοι τοιαύτην εἶχε παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς σημασίαν, ὥστε ἦν μία τῶν κατ' ἔτος γινομένων τεσσάρων μεγάλων ἀγρυπνιῶν, τοῦ Μεγάλου Κανόνος, τῆς Ἀκαθίστου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν ὁποίων ἐπεδήμει ἐν τῷ παλατίῳ εἰκὼν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὀδηγητρίας, μένουσα μέχρι καὶ τῆς μεγάλης κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Ἀναπτύσσων δ' ὁ πρὸς τῆ γενικότητι τοῦ χαρακτῆρος τῆς πραγματείας καὶ τὰς λεπτομερείας ἐρευνῶν κ. Β. ἐπάγεται: «Καὶ πρῶτον αὐτὰ ταῦτα τὰ γεγονότα τῆς ὑπὸ τῶν Ἀδάρων πολιορκίας λίαν σφαλερῶς ὑπὸ τε τοῦ συναξαριογράφου καὶ ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὴν ὠφέλιμον διήγησιν ἐκτίθενται». Καταδείξας τὰ σφάλματα τοῦ συναξαρίου ἐρχεται εἰς τὴν ἀναγραφὴν Νικηφόρου τοῦ Καλλιόστου, συγγραφέως τοῦ συναξαρίου «Ἐκτοτε. . . ἡ Ἐκκλησία τὴν τοιαύτην ἐορτὴν παρέλαβε τῆ Μητρὶ ἀνατιθεῖσα τοῦ Θεοῦ τῷ παρ' ὀνότι καιρῷ—τῷ σαββάτῳ, δηλαδὴ, τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν ὅτε καὶ τὸ τροπαιὸν τῆ Θεομήτορι γέγονεν». Αἱ λέξεις αὗται τοῦ Ξανθοπούλου ἀποδεικνύουσι τρανώτατα ὀτιόταν ἐλαφρῶς καὶ ἐπιπολαιῶς τὸ συναξάριον αὐτοῦ ἐγραψεν οὐδὲ κἀν δούς προσοχὴν εἰς τὰς ρητῶς ὑπὸ τοῦ Πασχάλιου Χρονικοῦ καθοριζομένης ἡμερομηνίας. Ἡ πολιορκία ἤρξατο, κατὰ τὴν πολύτιμον ταύτην καὶ σύγχρονον πηγὴν, τῆ 29 τοῦ ἰουλίου 626, ὅτε κατέφθαδεν ὁ θεομίσητος Χάγανος, ἐλύθη δὲ τῆ 8 αὐγούστου, ὅτε καὶ τὸ τροπαιὸν τῆ Θεομήτορι γέγονεν» ἐπόμενον ἄρα ὅτι «ἐὰν ὁ θεοφιλὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαός, τῆ Θεομήτορι τὴν χάριν ἀφοσιούμενος ὀλονύκτιον τὸν ὕμνον καὶ ἀκάθιστον αὐτῆ ἐμελῶδησε καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγρυπνησάσῃ καὶ ὑπερβῆεὶ δυνάμει διαπραξαμένη τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τροπαιον», ἐπραξαν τοῦτο κατ' αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξανθοπούλου τῆ 8 τοῦ αὐγούστου καθ' ἣς ἡμέρας ἐπὶ ταῖς παραμοναῖς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἤγετο ἡ μεγάλη λιτὴ ἦν Μαυρίκιος ὁ αὐτοκράτωρ ἐτύπωσε τριάκοντα πέντε περίπου ἔτη πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου πρὸς ἀνάμνησιν τῶν κατὰ τῶν Ἀδάρων καὶ τῶν Περσῶν νικῶν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, ἐὰν αἱ ἐορταὶ τῆ Θεοτόκου ἀνετίθεντο ἐν τῷ καιρῷ ὅτε τὰ τροπαια αὐτῆ ἐγίνοντο, ἕτερόν τι τροπαιον, γινόμενον κατὰ Μάρτιον, ἔπεισε τοὺς Βυζαντινοὺς τάξαι τὴν ἐορτὴν τῆς Ἀκαθίστου καὶ ἄδειν τὸν Ὑμνον τῷ σαββάτῳ τῆς Ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν. Ἄλλως δὲ, ἐὰν ἡ ἐορτὴ καὶ ὁ Ὑμνος ἐπὶ Ἡρακλείου εἰσῆγετο, τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, ὅπερ οὐδεμίαν παραλείπει λεπτομέρειαν τῆς πολιορκίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν λείπει νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι Σέργιος ὁ πατριάρχης ἐτύπωσε ψάλλεσθαι κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων ἀντὶ τοῦ Χερουδικοῦ Ὑμνου τὸ «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν» καὶ μετὰ τὸ ψαλλῆναι τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ κοινωνικοῦ λέγεσθαι τὸ τροπάριον «Πληρωθῆτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεώς σου, Κύριε», οὐδαμῶς βεβαίως τοῦ Ὑμνου τούτου θὰ ἐπελανθάνετο, εἴπερ τότε ἐποιεῖτο ἢ εἰσῆγετο.

«Ὁ φίλος καὶ δοκιμώτατος, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βου-

τυρᾶς, μεσαιωνοδίφης κ. Μανουὴλ Γεδεὼν ἀποδεχόμενος μὲν ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ Ὑμνου οὐδ' εἰς τὸν Πισίδην δύναται ν' ἀποδοθῆ οὐδ' εἰς τὸν πατριάρχην Σέργιον, ἀλλ' ἐκ λόγων ὅλως διαφόρων ἀγόμενος καὶ εἰς διάφορα ὅλως ἀπολήγων συμπεράσματα, εἰκάζει ὅτι ἀδύνατον ἦν νὰ γράψῃ τὸν Ὑμνον τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Πισίδης, καθὸ παρακολουθῶν τῷ Ἡρακλείῳ τότε εἰς τὴν κατὰ Περσῶν στρατείαν, ὡς οὐδ' ὁ Σέργιος· ἀλλ' ἀποδεχόμενος ὅτι ὁ Ὑμνος ἐψάλη πρῶτα τῆ νυκτὶ τῆ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀδάρων πολιορκίας, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀποδεικνύων ὅτι ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε διέτασσε τὴν αὐθημερὸν ψαλμῳδίαν ὕμνου μήπω καθιερωμένου, ἀποφαίνεται ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἦν οὗτος πεπονημένος καὶ εἰσδηγμένος ἐν τισὶν ἐκκλησιαστικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καθιερώθη δὲ, ἐτυπώθη δηλονότι, κατὰ τὴν βυζαντινὴν φρασεολογίαν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ζ' ἐκατονταετηριδος ἐπὶ Ἡρακλείου, ὅτε καὶ τὸ ἐπίθετον Ἀκάθιστος εἶλε. Συμφωνῶν δὲ φαίνεται τῷ ἀοιδίῳ Οἰκονόμῳ εἰ μὴ ὡς πρὸς τὸν ποιητὴν τοῦ Ὑμνου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐποιήθη, εἰκάζει ἐκ τῶν ἐν τῷ θ' οἴκῳ: Χαῖρε τῆς ἀπάτης τὴν κάμινον σθέσασα, καί: Χαῖρε τύραννον ἀπάνθρωπον ἐκβαλοῦσα τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ ιά': Χαῖρε τῆς ἀπάτης τὴν πλάνην πατίσασα· καί: Χαῖρε τῶν εἰδώλων τὸν ὄλον ἐλέγξασα, ὅτι ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραδάτου εἰς τὸν τοῦ Ἀπολλινναρίου εἰς τὸν συγχρόνον αὐτῷ. Καὶ ὅτι μὲν καὶ ἐκ τῆς τοῦ λόγου ὑφῆς καὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῶν ἐν τῷ Ὑμνῷ θεολογικῶν ἰδεῶν ἀδύνατον φαίνεται ὅτι ὁ Ὑμνος ἐποιήθη κατ' ἐποχὴν προγενεστέραν τοῦ ζ' αἰῶνος ἰκανὰ ἥδη ἐργήθησαν· πλεον δὲ ἡ ἀμφίβολον εἶνε, ἀνευ τοῦλάχιστον ρητῶν καὶ ἀναμφισδότητων μαρτυριῶν, ὅτι Ὑμνος ἀναγράφων τῆ Θεοτόκῳ νὰ νικητήρια ὡς λυτρωσάσης τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ἦν ἀφιέρωσεν αὐτῆ Κωνσταντίνος ὁ Μέγας, τῶν δεινῶν, ἐποιήθη καὶ ἐψάλη τὸ πρῶτον ἀλλαχοῦ πού ἢ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει καὶ ὅτι ἔτοιμον εὐρὼν τοῦτον κατὰ δεδομένην ὥραν, πρὸς ἦν προσφύως ἢ μᾶλλον ὑπερφύως προσηρμώζετο, ὁ θεοφιλὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαός ἐμελῶδησε καὶ καθιέρωσεν ὀλονύκτιον καὶ ἀκάθιστον τῆ νυκτὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τῆ 8, δηλαδὴ, Αὐγούστου καὶ οὐχὶ τῷ σαββάτῳ τῆς Ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν».

Εἶτα ὁ κ. Βουτυρᾶς ἀνασκευάζει τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ Κουερικίου περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ὑμνος ἐποιήθη ὑπὸ Πισίδου, ἦν στηρίζει ἐπὶ τε τοῦ ὅτι αὐτὸς καὶ τὰ Ἀβαρικὰ ἐποίησε, τὴν δ' ἀνασκευὴν αὐτοῦ βασίζει ἐπὶ τε τῶν προτασσομένων τοῦ ἡσώμενον τὸν ὕμνον, ὅπερ ὁ Κουερικίος προσάγει ὡς τὸ ἰσχυρότατον αὐτοῦ ἐπιχείρημα, καὶ τῶν ἐπιτασσομένων αὐτῷ στίχων τοῦ Πισίδου, ἐξ ὧν φανεροῦται ὅτι οὐδαμῶς περὶ τοῦ Ἀκαθίστου πρόκειται.

Οὗτος, ἐπάγεται, «τὴν κοινῆ κρατήσαναν γνώμην ὅτι ὁ Ὑμνος ὑπὸ Σέργιου ἢ Πισίδου ἐποιήθη, ἢ ἀρχαιότερον ποιηθεὶς ἐτυπώθη καὶ καθιερώθη ἐπὶ Ἡρακλείου ψαλεῖς τὸ πρῶτον ὀλονύκτιος καὶ ἀκάθιστος τῆ νυκτὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἀβαρικῆς πολιορκίας ἀπαλλαγῆς ἄρδην ἀνατρέπουσι, παρ' ἡμῖν γε κριταῖς, ὅτε ὕμνος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐν τῇ ὑφῆ τοῦ λόγου, ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν ταῖς ἰδέαις αὐτοῦ, καὶ ἡ ἡμέρα

καθ' ἣν ψάλλεται, ἡμέρα ὀρισθεῖσα, διότι κατ' αὐτὴν αὐτὸς τὸν τρόπον τῆ Θεομήτορι γέγονεν, ὡς ὁ Κάλλιστος αὐτὸς ἐαυτὸν ἀναίρων λέγει». Ἀπορώτερον δὲ θεωρεῖ ὁ κ. Β. ὅτι ἴσως εἶνε, ὅτι πάντες οἱ νεώτεροι ἱστορικοί, ἀλλοδαποὶ τε καὶ ἡμέτεροι, ἀδασιανίστως τῆ γνώμῃ ταύτῃ συνετάγησαν ἀλλήλοις παρεπόμενοι καὶ θαυνηνόμενοι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τοῦ ὅτι ἐκ τῶν τριῶν πολιορκιῶν, ὧν εἰς μνήμην ὁ Ὑμνος ψάλλεται, αἱ μὲν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου καὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καίπερ πολλῶ μακροχρονιώτεροι καὶ εἰς πολλῶ φοβερώτερον κίνδυνον τὴν τε πόλιν καὶ τὸ κράτος ἐμβαλοῦσαι, πολλῶ δὲ περιδοξότεροι ὡς πρὸς τὴν τελικὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον τῶν Βυζαντινῶν, μόλις ἔτυχον παρὰ Θεοφάνει, Νικηφόρῳ, Κεδρηνῶ, Ζωναρᾷ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χρονογράφοις συνοπτικωτάτης τινὸς ἀφηγήσεως, ἢ δ' ἐπὶ Ἡρακλείου προσπέλασις τῶν Ἀδάρων εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καίπερ πολλῶ τούτων ὑπολειπόμενῃ ὡς πρὸς τε τὸν χρόνον ὃν διήρκεσε καὶ τὴν κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν παρασκευὴν τῶν πολιορκητῶν, ἀλλ' ὅμως ἔτυχεν ἔκτενοῦς περιγραφῆς παρὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ Πασχάλιου Χρονικοῦ καὶ ποιητικῆς ἐξάρσεως παρὰ Γεωργίου τοῦ Πισίδου. Ἐκτενὸς δ' εἶτα ἀποδείκνυσιν ὁ κ. Βουτυρᾶς ὅτι οὐδόλως ἐπτοοῦντο ἐκ τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν ἀπειλῶν καὶ ἀγερώχων ἀποστροφῶν τοῦ Χαγάνου τῆς ἐπὶ Ἡρακλείου πολιορκίας, προσάγων πλείστας μαρτυρίας ἱστορικές. «Τοιαύτη δέ, λέγει, ἐγένετο ἡ πρώτη ἐπὶ Ἡρακλείου πολιορκία τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀδάρων οἷα ὑπὸ τε τοῦ συγχρόνου Πασχάλιου Χρονικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ὀλίγου μεταγενεστέρου Νικηφόρου περιγράφεται. Ἐκ δὲ πάσης τῆς ἀφηγήσεως ταύτης ἐξάγεται ὅτι οὐδόλως οὔτε ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τῶν ὑποστάντων αὐτήν, οὔτε ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἐθεωρήθη τοιαύτη ὥστε νὰ ἐμπνεύσῃ ἀγωνίαν καὶ φόβον περὶ τῆς τύχης τῆς πόλεως καὶ ἐπομένως νὰ προκαλέσῃ τὴν εἰσαγωγὴν νέου ὕμνου καὶ νέας ἀκολουθίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσαγωγὴν, ἣς οὐδεὶς ἕτερος τῶν ἱστορικῶν πλὴν τοῦ κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου ποιεῖται μνησθῆναι. Καὶ πάντες μὲν τὴν ἀπόκρουσιν τῶν Ἀδάρων καὶ τὴν κατ' αὐτῶν νίκην ἀποδίδουσι κατὰ τὸ εἰωθὸς εἰς τὰς προσβείας τῆς Θεομήτορος, ὡς ἀποδίδουσι καὶ τὰ δύο ἄλλα κατὰ τῶν Σαρακηνῶν πολιορκιῶν τρόπαια· οὐδεὶς ὅμως περὶ ἐξαιρετικῆς καὶ πρωτοφανοῦς τῆ Θεοτόκου ἑορτῆς λόγον ποιεῖται, οὐδὲ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, ὅπερ περαινὶ τὰ τῆς πολιορκίας ὡς δεδηλωταί ἀνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προσθήκης, οὔτε ὁ Θεοφάνης, ὅστις ἀρκεῖται λέγων ὅτι «δέκα ἢ ἑξήκοντα τῆ πόλει παρακαθίσαντες διὰ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης τῆ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ συνεργείᾳ καὶ ταῖς προσβείαις τῆς ἀχράντου καὶ Θεομήτορος Παρθένου ἠττήθησαν, καὶ πλήθη πολλὰ ἀσβαλλόντες ἐν τε γῆ καὶ θαλάσῃ μετὰ μεγάλης αἰσχύνης ὑπέστρεψαν», οὔτε ὁ Νικηφόρος, ὅστις ἀπλῶς ἀναφέρει ὅτι «ὁ ἀρχιερεὺς τῆς πόλεως σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ βασιλεὶ εὐχαριστηρίους λιτὰς τῷ Θεῷ προσέφερον ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεομήτορος τῷ ἐν Βλαχέραις ἰδρυμένῳ ἀφικόμενοι». Κατὰ τὸν Νικηφόρον ἄρα πρόκειται περὶ εὐχαριστηρίων λιτῶν τῷ Θεῷ, πιθανώτατα δὲ περὶ τῆς συνήθους ἐκείνης λι-

τρυφίας, ἢ λιτῆς προσβείας, ἣν κατὰ Κεδρηνὸν ἐτύπωσεν ὁ βασιλεὺς Μαυρικίος. Ἡ λιτὴ ἢ λιτανεῖα αὕτη ἦν, κατὰ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, παράκλησις πρὸς Θεὸν καὶ ἱκεσία κοινὴ καὶ δι' ὀργὴν ἐπιφερομένη καὶ χάριν εὐχαριστίας ὑπὲρ ἀγαθῶν δωρηθέντων, τὴν λιτανεῖαν ἐποιοῦντο ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ αὐλικοὶ περὶ ὁδεύοντες ἀπὸ τοῦ παλατίου ἄχρι τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, σῶζεται δ' ἐτι ὁ τύπος αὐτῆς.

Ἄλλως δὲ νικητηρίων ὕμνων οὐπω ἦν καιρὸς. Ἡ κρίσις τοῦ ἀγώνος, ἐξ οὗ ἐξήρτητο ἡ τύχη τοῦ κράτους, ἦν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Ἀσίας, ἐνθα ἐξηκολούθει ἐτι ἐπὶ δύο ὄλα ἔτη ἀγωνιζόμενος ὁ Ἡράκλειος, ὅστις ἀκριβῶς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγκαταλείφθεις παρὰ τῶν συμμάχων αὐτοῦ, διέτρεχε τὴν κρισιμωτέραν ὥραν Ἀππλλάγη μὲν ἡ πόλις ἀπὸ τῶν Ἀδάρων, ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν Περσῶν κίνδυνος ἐπεκρέματο αἰεὶ ἐπ' αὐτῆς ὡς σπάθη Δαμοκλέους. Ἡ ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἀσιατικὴ παραλία ἠρημοῦτο καθ' ἐκάστην πυρπολουμένην καὶ θρουμένην· ὁ Σαχαδάρτζ «τῆ Χαλκιδόνι παρακαθίζόμενος, οὐ μετέστη, ἀλλ' αὐτοῦ ἐχεῖμαζεν» οὐδ' ἔλλις ὑπῆρχε νὰ ἐξωσθῆ ἔκειθεν ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὁ Χοσρόης ἠττώμενος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἠναγκάζετο ν' ἀνακαλέσῃ αὐτόν. Ἡ πόλις ἄρα δὲν ἠδύνατο ἐτι ν' ἀναγράψῃ τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια ὡς δι' αὐτῆς ἐγείρουσα τρόπαια, ἐνῶ μυριοὶ ἐτι κίνδυνοι τὸν βασιλέα καὶ τὸ κράτος ἐκύκλων.

Πάντα ταῦτα, συμπεραίνει ὁ κ. Β., φαίνονται ἀνασκευάζοντα τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ὑμνος ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Σεργίου ἢ τοῦ Πισίδου καὶ ἐψάλη τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἡρακλείου διὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀδάρων ἀπαλλαγὴν. Αἴτιον δὲ τοῦ ὅτι ἡ γνώμῃ αὕτη ἐκράτησε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους φρονεῖ ὅτι εἶνε ἡ παντελὴς σχεδὸν ἔλλειψις λεπτομερῶν εἰδησέων περὶ τῶν δύο ἄλλων πολιορκιῶν, ἐνῶ περὶ ταύτης ὁ βυζαντινὸς κόσμος εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν μαγεύουσαν αὐτὸν φαντασίαν καὶ γλῶσσαν τοῦ Πισίδου καὶ τὴν ἀφελῆ μὲν, ἀλλ' ἔκτενῆ ἀφήγησιν τοῦ Πασχάλιου Χρονικοῦ, προσθετῶν δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἡρακλείου τοῦ καρτερωτάτου, ὀξύχειρος καὶ τριαρόχειρος ὀπλίτου, τοῦ ἄλλου ὄντως Ἡρακλέους κατὰ τὸ σθένος, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἐξηκολούθουν περὶ αὐτοῦ ψάλλοντες.

Καὶ ἐνταῦθα ἔσται ὁ κ. Βουτυρᾶς, προτιθέμενος κατὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου, ἥτις γενήσεται τῆ ἐπιούσῃ τῆς κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ἥτοι τῇ 5 ἐπιόντῃ Ἀπριλίου, νὰ ἐξετάσῃ τὴν μαρτυρίαν Γεωργίου τοῦ Ἀματωλοῦ, ὅτι ἡ Ἀκάθιστος ἐτυπώθη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἐπὶ τούτου ἐπταετοῦς πολιορκίας τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατὰ πόσον αὕτη δύναται νὰ ὑποστηρικθῆ ἐκ τῶν γεγονότων.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος, ὁ πρόεδρος κ. Α. Χριστιδὴς συγχαίρει τῷ ἀγορητῇ ἐπὶ τῷ τὰ μάλιστα σπουδαίῳ καὶ ἐνδιαφέροντι ἀναγνώσματι αὐτοῦ καὶ εὐχαριστῶν αὐτῷ ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου, λυεὶ τὴν συνεδρίαν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ Ἐπιστημονικῇ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ὑποσχέθημεν ν' ἀναγράψωμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν τὰς γενομένας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν φαινομένων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ στεφάνου κατὰ τὰς τελευταίας μέχρι τῆς σήμερον ἡλιακὰς ἐκλείψεις, παρατηρήσεις σχετιζομένας πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ Ἥλιου σύστασιν, ἵνα διὰ τούτων δυνηθῶσιν οὗτοι νὰ ἐννοήσωσιν, ἂψ' ἐνὸς μὲν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ παρέχει ἡ προσεχὴς ἐκλείψις τῆς 4)16 ἀπριλίου, ἂψ' ἐτέρου δὲ δυνηθῶσιν νὰ παρακολουθήσωσι τὰς δημοσιευθησομένας μετὰ ταύτην παρατηρήσεις καὶ τὰ ἐκ τούτων πορίσματα.

Ἀσμένως ἐκπληροῦντες τὴν ἡμετέραν ὑπόσχεσιν, ἀναγράφωμεν τὰς μᾶλλον ἀξιολόγους τῶν ἐκλείψεων, αἵτινες συνέβησαν κατὰ τὰ τελευταία ἔτη καὶ αἵτινες εἶνε αἱ ἑξῆς :

αον Ἡ τῆς 17)29 αὐγούστου 1886, ἥτις ὀλοσχερῶς ἀόρατος οὖσα ἐξ Εὐρώπης, ἐγένετο ὁρατὴ ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Μαδαγασκάρης μέχρι τοῦ Παναμά, ἐν τῷ Μεξικανικῷ κόλπῳ, διαρκέσασα ἐπὶ 2 1/2 καὶ πλέον λεπτὰ ἐν τισὶ σημείοις τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας. Ἀγγλικὴ ἀποστολὴ ἐπέμφθη εἰς τὰς Βερμούδας νήσους μετ' ἐντολῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν ἀνατεθεῖσαν τῷ κ. Janssen κατὰ προγενεστέραν ἐκλείψιν ἐν τῇ νήσῳ Καρολίνα, παρὰ τὰς ἐν τῷ νοτίῳ Εἰρηνικῷ νήσους Marquises. Ἡ ἀγγλικὴ ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς τὴν νῆσον Grenade, μίαν τῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν, καὶ ἠδυνήθη νὰ φωτογραφηθῇ τὸ φάσμα τοῦ ἡλιακοῦ στεφάνου, ὅστις ἐξετείνεται 10 περὶ τὸν δίσκον τοῦ Ἥλιου, ἥτοι εἰς ἀπόστασιν περίπου διπλασίαν τῆς ἡλιακῆς διαμέτρου. Τὸ φάσμα αὐτοῦ ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ παρατηρηθὲν κατὰ τὴν ἐκλείψιν τῆς 24)6 μαΐου 1883 ἐν τῇ νήσῳ Καρολίνα ἐν τῷ νοτίῳ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ ὑπὸ τοῦ κ. Janssen, ἡ δὲ ἐντασίς τοῦ φωτὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κεντρικῆς φάσεως ἦτο ἐλάσσων τοῦ τῆς πανσελήνου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐντασίς τοῦ φωτὸς τοῦ στεφάνου παρατηρήθη καὶ κατὰ προγενεστέρως ὀλικὰς ἐκλείψεις, οἷον κατὰ τὰς τῆς 6)18 ἰουλίου 1860 καὶ 31)12 δεκεμβρίου 1871.

βον Ἡ ἐκλείψις τοῦ Ἥλιου τῆς 7)19 αὐγούστου 1887, ὀλικὴ κατὰ μῆκος τῆς Πρωσίας, Ρωσίας, Σιβηρίας καὶ τῆς μεζονοῦ τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων, παρουσιάζουσα δὲ πλάτος τῆς ἐν τῇ προβολῇ τοῦ σκιοῦ κώνου τῆς Σελήνης γωνίας ταινίας 220 χμ. περίπου, ἰδίᾳ δὲ οὖσα εὐνους εἰς παρατηρήσεις ἀπὸ τῶν βορειοανατολικῶν τῆς Μόσχας, ἥτις δὲν περιλαμβάνετο ἐν τῷ σκιοῦ χώρῳ, περιεμένετο ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων μετὰ παραδοκίας, σταθμοὶ δὲ πρὸς παρατήρησιν τῶν κατ' αὐτὴν ἰδρυθέντων πολυάριθμοι, οἷον ἐν Kineshama, Juriewetz καὶ Warnarin, ἅπαντες ἐν τῷ κυβ. ρυεῖῳ τῆς Kostroma, ἰδρυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Μόσχας, ἕτεροι ὑπὸ τῶν ἰταλῶν καὶ ἀγγλῶν ἀστρονόμων ἐν τῷ κυβερνεῖῳ τῆς Vladimír, ἕτεροι ὑπὸ ῥωσικῶν ἀποστολῶν ἐν ταῖς Σιβηρικαῖς πόλεσι Tobolsk, Tomsk, Krasnoïarsk καὶ Irkoutsk, ἕτεροι ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐν ταῖς πόλεσι Niigata καὶ Takata, ἕτεροι, περὶ τοὺς εἰκοσίν, ἰδρυθέντες ὑπὸ τοῦ κ.

Struve, ἐκ Πουλκόβας, ὁ ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Meudon, κ. Stanoïewitch, ἰδρυθείς ἐν Petrovsk (Ρωσία), κτλ.

Δυστυχῶς ὁ οὐρανὸς ἦτο κεκαλυμμένος ὑπὸ πυκνῶν νεφῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκλείψεως, οὐδεμὴ δὲ σχεδὸν παρατηρήσις ἐγένετο, πλὴν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Stanoïewitch ἀνακοινωθείσης δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐξ Elpatieda Narischkine (ἐν Ρωσίᾳ) πρὸς τὴν Revue mensuelle d'astronomie τοῦ κ. C. Fl., ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς :

« Ὁ οὐρανὸς ἦτο αἶθριος μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκλείψεως.

Τὴν 5ην ὥραν 45' τῆς πρωΐας, ὁ Ἥλιος ἀπεσπάσθη τῶν νεφῶν καὶ παρουσιάσθη δύο μικρὰς ἐκτάσεως κηλίδας. Ἡ πρώτη ἐπαφῆ ἐγένετο τῶν 5ην ὥρ. 53', ἡ δὲ δευτέρα τὴν 6ην ὥρ. 52' 31". Ἀμέσως ἐφάνησαν τέσσαρες ῥοδόχροι προχοαί, θαυμασταὶ τὴν ὄψιν, αἵτινες εἶνε καὶ αἱ μόναι παρατηρηθεῖσαι. Ὁ ἀργυροειδὴς στέφανος τοῦ Ἥλιου παρίστα θέαμα ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Δύο ἀπλανεῖς ἐγένοντο ὁρατοί, ὡς ὁ εἰς εἰς τὸ κατακόρυφον, εἶτα δὲ ὁ Ρηγούλος, καὶ μετὰ τούτου καὶ τοῦ Ἥλιου ὁ Ἐρμῆς. Τὴν 6ην ὥρ. 54' 45" ἀκτὶς φωτὸς ἐξέφυγεν ἀπὸ τοῦ Ἥλιου, τὴν δὲ 7ην ὥρ. 53' ἐγένετο ἡ τελευταία ἐπαφῆ ».

γον Σπουδαία ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν γενομένων ἐν αὐτῇ παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς θέματος, ἥτοι ἐπὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ Ἥλιου, ἦτο ἡ ὀλικὴ ἐκλείψις τῆς 20/1 ἰανουαρίου 1889, ἡ ἄλλως κληθεῖσα ἀμερικανικὴ ἐκλείψις, ἕνεκα τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς οἱ κάτοικοι τοῦ νέου κόσμου ἠδυνήθησαν νὰ παρακολουθήσωσι ταύτην.

Ἡ ἐκλείψις αὕτη ἦτο ὀλικὴ ἰδίᾳ ἐν Καλιφορνίᾳ, ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἐμελετήθη δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀστρονόμων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς ἀστρονόμου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κυρίας Todd, ἥτις ἰχνογράφησεν αὐτὴν μετὰ πολλῆς φροντίδος. Ὁ μᾶλλον ἀξιοσημειώτος χαρακτὴρ τῆς ἐκλείψεως ταύτης, ἧς ἡ ὀλικὴ φάσις διήρκεσε 2', ἦτο ἡ παρατηρηθεῖσα σημαντικὴ προέκτασις τοῦ στεφάνου πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τὰ δεξιὰ, ἥτοι πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην διεύθυνσιν, καθ' ἣν ἡ αἰγλή ἐπεξετάθη μέχρις ἀποστάσεως τριῶν ἡλιακῶν διαμέτρων, ἥτοι 4 000 000 χμ.

Ἀνάλογος προέκτασις τῆς αἰγλῆς ἐκατέρωθεν τοῦ ἡλιακοῦ ἡμερηνοῦ παρατηρήθη ἤδη κατὰ τὴν ὀλικὴν ἐκλείψιν τῆς 17/29 ἰουλίου 1878, ὡς καὶ κατὰ τὴν τῆς 17/29 αὐγούστου 1867, αἱ δὲ ἐποχαὶ αὗται, ὡς καὶ ἡ τοῦ μαΐου τοῦ 1889, ἦσαν αἱ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἡλιακῶν κηλίδων, ὅθεν ἔπεται ἀξιοσημειώτος ἀναλογία τῶν τριῶν τούτων ἐκλείψεων.

Ἡ διὰ τοῦ φασματοσκοπίου μελέτη τῆς ὀλικῆς ταύτης ἐκλείψεως ἔδειξε, διὰ τῆς ἀπουσίας τῶν ῥαβδώσεων τοῦ φάσματος τοῦ στεφάνου, πραγματικὴν ἐλάττωσιν ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ Ἥλιου, ἐν διαφόροις δὲ σημείοις τῆς Ἀμερικῆς ἡ ἡλιακὴ ἐκλείψις τῆς 20/1 ἰανουαρίου 1889 ἐφωτογραφηθῆν κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ φαινομένου φάσεις· κατὰ ταύτην δὲ ἐγένετο ἡ ἐπιβεβαιώσις τῆς ὑπὸ τοῦ Janssen τὸ πρῶ-

τον διατυπωθείσης ιδέας ὅτι πλὴν τῶν δύο περιβαλλουσῶν τὸν Ἥλιον φωτεινῶν ἀτμοσφαιρῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς φωτισφαιρας καὶ τῆς χρωμοσφαιρας,¹ ἕτερον ἀεριοειδὲς περιβάλλυμα, ἀραιότατον, ἐκτείνεται εἰς σημαντικὴν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φωτεινοῦ ἀστέρος ἀπόστασιν.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπὸ τινος ἀστρονόμου ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ ληφθέντων φωτογραφημάτων, 25 παριστάσιν τὸν στέφανον, ἔτι δὲ διατυπώθησαν 20 ἡλιακὰ φάσματα, ἀπὸ τοῦ κιτρίνου μέχρι τοῦ ὑπεριανθίνου. Ὁ δὲ τοῦ 1889 στέφανος εὐρέθην λαμπρότερος καὶ μᾶλλον ἐκτεταμένος καὶ αὐτοῦ τοῦ παρατηρηθέντος τῷ 1878.

Ἐν Nevada δὲ παρατηρήθη κατὰ τὴν ἐκλειψιν κομήτης πλῆσιόστατα τῷ Ἠλίῳ κείμενος.

δον Ἡ ἐκλειψὶς τῆς 10/22 δεκεμβρίου 1889 ἦτο ὀλικὴ ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βενεζουέλας καὶ τῆς Γουιάνης, διήρχετο τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ἔλθεν ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ. Σημεῖα ὄθεν ἐκλείγντα ὡς σταθμοὶ παρατηρήσεως ἦσαν: ἡ νῆσος Trinidad (Trinité) ἡ νῆσος Royale, μία τῶν νῆσων Salut, εἰς 50 χμ. πρὸς βορρᾶν τῆς Καϊέννης ἀπόστασιν, εἰς ἣν ἵδρυσεν τὸν σταθμὸν αὐτοῦ ὁ μετ' ἐπιτυχίας μελετήσας τὴν ἐκλειψιν ταύτην ἀστρονόμος βοηθὸς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Meudon, κ. de la Baume-Pluvinel, εἰς ὃν εὐγενῶς προσνήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Janssen τὰ ἀπαιτούμενα ὄργανα, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ledo, ἐπὶ τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, 50 μίλια πρὸς νότον τοῦ Ἁγίου Παύλου τῆς Loanda, τελευταῖον δὲ ἐπὶ τῶν νῆσων Salut, οὐχὶ μακρὰν τοῦ σταθμοῦ τοῦ ἵδρυσθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Pluvinel, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καϊέννῃ, ἐνθα αἱ παρατηρήσεις ἐστέθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Τὰς προηγουμένας τῆς ἐκλείψεως ταύτης ἡμέρας, καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν τῆς ἐκλείψεως, ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις ἦτο ὀλίγον εὖνους εἰς παρατηρήσεις. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐκλείψεως ὁ οὐρανὸς ἐγένετο αἰθριὸς καὶ ἡ ὀλικὴ φάσις ἐγένετο ὀρατὴ.

Ἡ διάρκεια ταύτης δὲν ὑπερέβη τὰ 2' 7", ἐνῶ ὑπελογιόθη αὕτη εἰς 2' 15". Ὁ στέφανος παρουσίασε τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐν συνόλῳ, ἦν καὶ κατὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς 20/11 Ἰανουαρίου 1889, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἡ μορφή αὐτοῦ δὲν ἀλλοιοῦται ἐπαισθητῶς. Ἦτο δὲ οὗτος ὀλίγον ἐκτεταμένος καὶ ὀλίγον φωτεινός, ἐκτεινόμενος πέραν τοῦ γύρου τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, κατὰ μὲν τὸν ἡλιακὸν ἡμερινὸν περὶ τὰ 18', κατὰ δὲ τὸν ἄξονα τοῦ Ἥλιου περὶ τὰ 6 μόνον λεπτά. Ἡ δὲ μικρὰ τὸ στέφανου ἐκτασις καὶ ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρατηρηθέντας κατὰ τὰς ἐκλείψεις τῶν ἐτῶν 1867 καὶ 1878 ἐπιβεβαιούσιν τὴν ὑπόθεσιν, καθ' ἣν ἄμεσος ὑφίσταται σχέσις μεταξὺ τῆς ἐντάσεως τῶν πέραν τοῦ Ἥλιου φαινομένων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡλιακῶν κηλίδων. Τελευταῖον δὲ, ἡ μορφή τῶν φωτεινῶν λόφων καὶ ἰδίᾳ τὸ κατὰ τοὺς πόλους τοῦ Ἥλιου καμπυλόγραμμον αὐτῶν σχῆμα φαίνεται ἐπιβεβαιούσιν τὴν ὑπαρξιν ὀρυμμάτων ὕλης ὑποκειμένης εἰς δύο

δυνάμεις, ἥτοι εἰς δύναμιν ἐκσφενδονίσεως ἐνεργουσαν καθέτως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἡλιακῆς σφαιρας, καὶ εἰς δύναμιν φυγόκεντρον ἀναπτυσσομένην ἐκ τῆς περιστροφῆς τοῦ Ἥλιου περὶ τὸν ἑαυτοῦ ἄξονα.

εον Ἡ ἐκλειψὶς τῆς 5)17 ἰουνίου 1890, ἥτις ἦτο κεντρικὴ δακτυλιοειδὴς ἐν Ἀφρικῇ, ἀπὸ Σενεγάλης μέχρι Τριπόλεως, διήρχετο τὴν Μεσόγειον ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, εἶτα δὲ ἐλάμβανε τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάσθον Ἀσίαν διεύθυνσιν, ἐγένετο ἀξιόλογος, καίπερ μὴ ὀλική, διότι αἱ κατὰ ταύτην γενόμεναι ἐκ Κρήτης παρατηρήσεις ὑπὸ τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως κ. de la Baume-Pluvinel ἀπέδειξαν ἐν ἄλλοις ὅτι τὸ φάσμα τοῦ ἄκρου γύρου τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ φάσμα τοῦ κέντρου αὐτοῦ, ἥτοι ἐπεβεβαίωσαν διὰ τῆς φασματοσκοπήσεως τοῦ γύρου τούτου τὴν γνωστὴν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις γνώμην τοῦ κ. Janssen ὅτι, καὶ ἐὰν ἔτι τὸ ὀξυγόνον εὐρίσκειται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀτμοσφαιρᾷ, ὅπερ ἀμφίδολον, αἱ ἐν ταύτῃ συνθῆκαι τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν παραγωγὴν τῶν φαινομένων τῆς ἀπορροφῆσεως, ἅτινα συμβαίνουσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀτμοσφαιρᾷ. Τῷ ὄντι, καίτοι ἐν Κρήτῃ ἡ ἐκλειψὶς δὲν ἦτο ἀκριδῶς κεντρικὴ, ἡ δὲ διάρκεια τῆς δακτυλιοειδοῦς φάσεως ἦτο μόνον 3', ὁ κ. Pluvinel, ἐπωφεληθεὶς ἐκτάκτου καθαρότητος τῆς ἀτμοσφαιρας, ἥτις ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ καταστῶσιν ὄρατοὶ οἱ λαμπρότεροι τῶν ἀπλανῶν, κατώρθωσε νὰ λάβῃ καθαρῶτατα φωτογραφήματα τοῦ φάσματος τοῦ ἄκρου γύρου τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Ἥλιος εἶχεν ἀναχθῆ εἰς στενώτατον δακτύλιον, ἅτινα ἐξετασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Janssen εὐρέθησαν ὁλοσχερῶς ἐστερνημένα τῶν ταινιῶν τῆς ἀπορροφῆσεως τοῦ ὀξυγόνου.

ΧΡΟΝΙΚΑ. — Ἄξια ἀναγραφῆς εἶνε τὰ ἑσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. d' Arsonval ἀνακοινωθέντα τῇ β' ὀλογοκῆ Ἐταίριᾳ πείραματα μελέτης τινδρῶν γενομένων ἐν μέρει ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Fr. Biraud ἐν τῷ ἐν Λυῶν ἐργαστηρίῳ τοῦ κ. Lacassagne. Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ κ. Biraud εἶνε πληρεστάτη περιγραφή τῶν ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ βιοχημικῇ παρατηρηθέντων κεραυνόβολήσεων, ἔτι δὲ ἀρτίγρησις τῶν ἐν Ἀμερικῇ γενομένων θανατικῶν διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐκτελέσεων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, τελευταῖον δὲ καὶ ἔχθεσις ἰδίων τινῶν πειραμάτων τοῦ συγγραφέως, γενομένων ἐπὶ σκοπῷ μελέτης τῶν φαινομένων τούτων. Τὰ πείραματα τῆς μελέτης ταύτης τοῦ κ. Biraud συγφρονούσι πληρέστατα πρὸς τὰ διατυπωθέντα ὑπὸ τοῦ κ. d' Arsonval ἤδη ἀπὸ τοῦ 1887.

Κατὰ τὴν μελέτην ταύτην φαίνεται ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐπιφέρει τὸν θάνατον καθ' ἕνα τῶν ἐξῆς δύο τρόπων.

α᾽ Διὰ παραγωγῆς μηχανικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀγγείων καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

β᾽ Διὰ παρακωλύσεως, γενικῆς ἢ μερικῆς, τῶν μεγάλων λειτουργιῶν, ἥτοι διὰ στάσεως τῆς ἀναπνοῆς, τῆς καρδίας, τῆς ἀναλλαγῆς τῆς ὕλης μεταξὺ τῶν ἰσθμῶν καὶ τοῦ αἵματος, κτλ.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος τοῦ θανάτου εἶνε ἰδίᾳ τὸ ἀποτελεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ κεραυνοῦ καὶ τῶν στατικῶν ἐκ-

1 Βλέπε ἄνωτέρω.

κενώσεων ισχυρῶν συτοιχιῶν, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν παρουσιάζεται κατὰ τὰ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ περιπτώσεις τῆς διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ κεραυνοβολήσεως, αἵτινες ἀνίσχουσι γενικῶς εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν. Ἀπὸ πρακτικῆς δὲ ἀπόψεως ἐξεταζόμενοι, οἱ δύο οἱ τοῦ θανάτου διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, καθ' ὅσον διὰ μὲν τοῦ πρώτου ὁ θάνατος εἶνε ὀριστικός, ἐνῶ δὲ δεύτερος δυνατὸν ν' ἀποτελῇ κατάστασιν φαινομενικοῦ θανάτου, εἴ τις ὁ προβλεπθεὶς ν' ἀνακληθῇ εἰς τὴν ζωὴν διὰ τῆς ἀμέσως μετὰ τὸ γεγονός ἐφαρμογῆς τῆς τεχνητῆς ἀναπνοῆς [κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. d'Arsonval διατυπωθεῖσαν πρότασιν, καθ' ἣν ὁ κεραυνόβληκτος δέον νὰ θεραπεύεται ἀκριβῶς ὡς καὶ ὁ δεικνυγμοῦ ἀποθανόντων, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὁποίας ἰδρυμένησαν ν' ἀνεκαλίσωσιν εἰς τὴν ζωὴν τινὰς τῶν ὑπὸ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ παρόντων ἔργατων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ θανάτωσιν, ὡς ἐφημέροσθῃ αὕτη ἐν Ἀμερικῇ οἱ κ. d'Arsonval καὶ Biraud θεωροῦσι ταύτην πολυσύμθετον, βάρβαρον καὶ ἄπειστον. διότι κατὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν γενομένα πειράματα θανατώσεως κοίλων δι' ισχυροτάτων ἤλεκτρικῶν μηχανῶν, πολλῶν ισχυροτέρων τῶν χρησιμοποιηθεισῶν ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὰς διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ θανατικὰς ἐκτελέσεις, τινὰς τῶν θανατωθέντων διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ ζῶων ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ζωὴν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τεχνητῆς ἀναπνοῆς. Καὶ πρότερον μὲν ὁ κ. d'Arsonval εἰς τοὺς ἀμερικανικοὺς ἰατροὺς νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν τεχνητὴν ἀναπνοὴν μετὰ τὴν διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ θανάτωσιν, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ, τοῖνα γινόντων δὲ σπεῖδουσιν οἱ τοῖς εἰς τὴν ἀμεσον αὐτοβίαν τοῦ δημοσίου τεθηκότες, διότι ἡ πείρα διδάσκει ὅτι ἡ αὐτοβία εἶνε τῶν ὅτι ὁ ἀναγκαῖος ἐπίκοιρος ἢ τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ θανατώσεως.

ΗΛ. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΘΕΑΤΡΑ ΠΑΡΙΣΙΩΝ.—*Les quatre drames*, (Drames sacrés.) ὑπὸ Α. Silvestre, E. Morand καὶ Goumard.—ΧΡΟΝΙΚΑ.

Πάλαι μὲν ἐκ τῶν διονυσιακῶν ἑορτῶν τὸ δράμα προῦλθεν, ἢ μὲν τραγωδία ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμον, ἢ δὲ κωμῶδία ἀπὸ τὰ φιλικά, κατὰ δὲ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐκ τῆς ἐκκλήσιας, ἐκ τῶν ἱερῶν τελετῶν ἐπίσης τὸ θέατρον προῦλθε καὶ δι' αὐτῶν ἀνεβίωσε ὑπὸ τὸν τύπον τῶν μυστηρίων (mystères), ἅπερ, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα δηλοῖ, μυστήρια τῆς ἐκκλήσιας ἐξεικονίζον, ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς δὲ ὑπὸ κληρικῶν τὸ πρῶτον ἐδιδάσκοντο, εἶτα δὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξελεθόνα μετὰ πλάξιν πως τὴν κατασκευὴν, παρέμειναν ὅμως θεοσκοπευτικά. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ θέατρον προώδευσε καὶ τὸ νεώτερον ρομαντικὸν ἐβάνη δράμα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐδιδάσκοντο καὶ διδάσκονται τοιοῦτου εἶδους ἔργα, οἷα κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὸ Noël, ὁ Christ, ὅπερ πρὸ μικροῦ ἐδιδάχθη ἐν Βρυξέλλαις ἢ Γριζελλίς (Cri-

selidis), ἅτις φέρεται ἐτι ἐν ταῖς ἀγγελίαις τῆς Γαλικῆς-Κωμωδίας. Τὸ ποδοῦτον ἐπιτυχὸν τοῦτο ἔργον ἐνεθάρρυνεν, ὡς φαίνεται, τοὺς ποιητὰς αὐτοῦ Armand Selvestre καὶ E. Morand, οἵτινες, συνεργασθέντες, ἐποίησαν νέον μυστήριον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τὰ *Les quatre drames* (les Drames sacrés). Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἐδιδάχθη ἄρτι ἐν τῷ ἐν Παρισίοις θεάτρῳ Vaudeville, εἶνε δὲ ἔμμετρον μετὰ προλόγου εἰς δέκα εἰκόνας καὶ προῦξένυσεν ἱκανὴν ἐντύπωσιν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξακολουθεῖ ἐκτελούμενον.

Ἡ πρώτη εἰκὼν, τοῦ δράματος ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, παρουσιάζει ἡμῖν τὸν κῆπον τῆς Παρθένου Μαρίας ἐν Ναζαρέτ, ὅτε ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, ὃν ὑποδέεται ἀγγελικῶς ἀληθῶς ἢ δεσποινίς Vahne, εὐαγγελίζεται τῇ Παρθένῳ Μαρίᾳ, ἣν ὑπεδύσατο ἢ δεσποινίς Thomsen μετ' ἀφελείας, ὅτι τέξεται τὸν Σωτῆρα. Κατὰ τὴν δευτέραν δ' εἰκόνα παρίσταται ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρος, ὅτε τὸ πρὸς τὸ βάθος παραπέτασμα φωτίζεται καὶ ἡ Παναγία φαίνεται κρατοῦσα βρέφος, οἷτινος οἱ βραχίονες καὶ αἱ χεῖρες, φέρουσαι ἐρυθρὸν τι σημεῖον, ἐκτείνονται πρὸς τινὰ φωτοβόλον σταυρὸν. Ἀκολουθῶς παρουσιάζεται ἡ Ἡρωδίας, ὁ σύζυγος αὐτῆς Ἀντίπας καὶ ἄλλοι τινες. Ἡ Ἡρωδίας εἶνε κατρυχαριστημένη, ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἐπέτυχε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς ἀποκεφαλίσσεως Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ὁ δῆμιος φέρει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος, ᾧ ἀκολουθεῖ ἡ κόρη, ἣν ὑποδέεται ἡ δεσποινίς Fleug. Αὕτη λέγει ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ἁγίου ἀπεκάλυψεν αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι θὰ τελέσῃ τὴν μετάνοιαν αὐτῆς ἐν τῷ μοναχικῷ βίῳ. Ταῦτα δὲ αὐτῆς ὁμολογούσης, τίθεται ἐπὶ τῆς τραπέζης ἡ κεφαλὴ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἀμέσως δὲ ἀκούεται κρότος καὶ ἡ κεφαλὴ περιβάλλεται στεφάνῃ ἤλεκτρικῷ φωτός. . .

Ἀκολουθῶς ἔρχεται ἡ σκηνὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μαγδαληνῆς, σκηνὴ τοῦ θεάτρου, ἢ μόνῃ ἐν τῷ ἔργῳ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Sarcey. Ἡ Μαγδαληνὴ, ἣν ὑποδέεται ἡ δεσποινίς Malvau, ἐξόχου ὠραιότητος ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ, εὔρηται ἐν τῷ κήπῳ αὐτῆς, περικυκλωμένη ὑπὸ τῶν ἑραστῶν καὶ κολάκων αὐτῆς. Διαλέγονται περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου :

— Ἰδοὺ εἰς, λέγουσιν αὐτῇ, ὃν σὲ προκαλοῦμεν νὰ συλλάβῃς εἰς τὰ δίκτυά σου. Εἶνε ἀπρόσιτος εἰς τὰς γυναικας.

— Ἀληθῶς; λέγει αὕτη, εἰρωνικῶς, θὰ ἴδωμεν λοιπὸν!

Ce Jésus est un homme et fait de même boue
Que vous tous : ainsi donc, fut-il césar romain,
Il tiendra, si je veux, dans ma petite main.

Τῇ στιγμήᾳ δὲ ταύτῃ ὁ Ἰησοῦς, ὃν ὑποδέεται ὁ κ. Mayer. ξανθόκομος καὶ λευκὰ ἐνδεδυμένος, διέρχεται πρὸς τὸ βάθος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἀποστραφὴν πρὸς αὐτοὺς τὸν λόγον λέγων :

Aimez votre prochain ; à ceux qui vous feront
Quelleque affaire rendez le bienfait pour l'affront;
Servez le malheureux, vous même, à votre table...

Ἡ Μαγδαληνὴ παρεμβάλλεται ἐν τῇ διαβάσει αὐτοῦ μετὰ προκλητικῷ ὕψους· ἀλλὰ ἐν ᾧ ἐκεῖνος προχωρεῖ αὕτη ἀκούουσα αὐτοῦ, εὐαρεστεῖται, ἐπνωτίζεται, ἀποσπᾷ τὸ ἐκ ῥόδων στέμμα αὐτῆς, ταπεινοῦται, ἐξίσταται, παρακολουθεῖ αὐτῷ τοῖς ὀφθαλμοῖς

ἐπὶ πολὺν χρόνον μέχρι οὗ ἐξηφανίσθη. Ἡ σκηνὴ αὕτη, κατὰ τὴν γενομένην τῆς κριτικῆς ἐστὶν ἡ ὠραιότατη καὶ μόνη θεατρικὴ τοῦ ἔργου τῶν ποιητῶν τῆς Γριζελίδος, τὸ λοιπὸν ἐστὶ πᾶν ὁ τι θέλατε, ἔξω τοῦ Εὐαγγελίου ὅμως· διότι τὰ μᾶλλον γνωστά γεγονότα, τὰ μᾶλλον αὐθεντικά μεταβάλλονται ἐν αὐτῷ ἀνευ λόγου. Ἐτέρα σκηνὴ ἐστὶν ἡ τῶν παιδίων. Ἐν γωνίᾳ τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων, τρεῖς ὀραῖαι χορεύουσι πρὸς τέρψιν τῶν περὶ αὐτάς. Ὁ Ἰησοῦς προχωρεῖ ἐν τῷ μέσῳ δύο στιχῶν περιέρχων, δεξιόντων φοινίκας, παρατηρεῖ δὲ τὰ παιδιὰ καὶ λέγει·

Laissez venir à moi jusqu'aux petits enfants.

Βεβαίως τὸ «jusque» εἶνε παρεξήγησις, καθὰ παρατηρεῖ καὶ ὁ Lemaitre. Ἐτερος ποιητὴς εἶπε πρὸ τοῦ Armand Silvestre :

Laissez venir à moi les petits enfants blonds,

ὄπερ πάντως ἦν ἥκιστα φιλοφρονητικὸν τοῖς μὴ ξανθοῖς. Πάντα ὅμως ταῦτα, καὶ τὸ jusque καὶ τὸ blonds, ἐτέθησαν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ μέτρου ἐν τῷ γραφικῷ «Ἄφθε τα παιδιὰ ερχεσθαι πρὸς με». Ὁ δὲ Κήπος τῶν Ἑλαίων, ὅστις εἴρεται ἀκολουθῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐκρίθη θαυμάσιος καὶ ἀριστοῦργημα σκηνογραφίας (décor) τοῦ Jusseaume, ὅστις ἐποίησε πάσας τὰς τοῦ ἔργου. Ἐνταῦθα δὲ Ἰούδας, ὃν ὑποδύεται ὁ Grand, ἦλθε νὰ παραδῶ τὸν Ἰησοῦν τῷ φίλῳ· οἱ ποιητὰ ὅμως μετέλλαξαν τὰ πράγματα ὡς μετέλλαξαν πολλὰ τῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ προλόγου μέχρι τῆς δεκάτης εἰκόνας, ἐκτροχιασθέντες ἐν πολλοῖς. Τὸ Εὐαγγέλιον λέγει : Καὶ ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἰς τῶν δώδεκα, ἦλθε καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδίδους αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστὶ κρατῆσατε αὐτόν. Καὶ νύθεως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε, χαῖρε Ραβδί. Καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ : Ἐταίρε, ἐφ' ᾧ πάρε; Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Ἐνδεῦθ' μυστηρίῳ τῶν Silvestre καὶ Morand αἴρεται ὅλως τὸ προδοτικὸν ἐκεῖνο φίλημα. Ὅτε πλησιάζει ὁ Ἰούδας, ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ : «Ἐπιθυμῶ νὰ σε ὁμιλήσω», ἀπομακρύνας δὲ τοῖς περιέρχουσιν, ἐπιπροστίθεισι : «Διατί μὲ προδίδεις;» Ὁ Ἰούδας ἀποκρίνεται οὕτω περίπου : «Διότι σε μισῶ», μέμφεται δ' αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς ἀπαντῶν προαγγέλλει κόσμον ἐν ᾧ ἡ ἀγάπη ἀνανεωθήσεται. Ἐπιλέγει δὲ : «Καὶ νῦν φίλησόν με»· ἀλλ' ὁ Ἰούδας ἤδη δὲν τολμᾷ, ἠλλάξε ὡς ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος πρὸ μικροῦ, ὡς ὁ Βαραβδᾶς μετὰ μικρόν. Οὕτως ὁ Ἰησοῦς αὐτὸς παραδίδεται τοῖς στρατιώταις.

Κατὰ τὴν δίκην ἡ δεσποινὴς Anglochère μετμηφισμένη εἰς ἡλικιωμένην Παρθένον, συνδιαλέγεται μετὰ τῆς Μαρίας Μαγδαληνῆς ὀπισθεν τῶν ἀνακτόρων τοῦ ρωμαίου ἡγεμόνος. Ἡ Παρθένος ἀνοίγει τοὺς βραχίονας αὐτῆς τῇ μεταμεληθείσῃ ἑταίρᾳ λέγουσα τοὺς στιχοὺς τούτους :

Je l'ai fait naître au monde : il t'a fait naître au ciel.

Αἰφνὴς ἡ πρὸς τὸ βάθος σκηνὴ φωτίζεται καὶ ὁ ἦσυχος κήπος τῆς Ναζαρεθ φαίνεται ἐρυθρὸς ἐξ αἵματος.

Ἡ ἐνάτη εἰκὼν ἐστὶν τὸ Ὅμιλοῦν Δάσος, ἐν ᾧ τὰ δένδρα ἔχουσι μορφὰς ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ξυλοκόπου, ὅστις κόπτεται ξύλα ὅπως κατασκευάσῃ τὸν σταυρὸν. Ἀκολουθῶς παρίσταται ὁ Βαραβδᾶς πρὸ τοῦ Γολγοθᾶ. Μακρόθεν τὸ πλῆθος παρακολουθεῖ τῷ δράματι τοῦ Γολγοθᾶ. Βροντῆ ἀκούεται καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκει. Τὸ πλῆθος φεύγει, ὁ δὲ Βαραβδᾶς μείνας μόνος καὶ μετανοῶν σκέπτεται : «διατί ἐγεννήθημεν!»

Ἡ τελευταία εἰκὼν παρίστησι τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ λελαξευμένον ἐπὶ πέτρας. Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ (Mlle Malveau) καὶ ὁ Βαραβδᾶς (Candé), οὐχὶ φέρον τὸν θάβον αὐτοῦ ἀλλ' ὑπὸ ἄλλων μορφῶν, μορφῶν φανερουσάν ἀναμφιδόλως τὴν ἀνθρωπότητα ἀναγεννωμένην. συναντῶνται παρὰ τὸν τάφον καὶ ἀνταλλάσσουσι λόγους τινάς.

Τοιοῦτον τὸ νέον ἔργον, ὄπερ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν δεπτῶν Παθῶν ἀνευβιάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Vaudeville, ἔργον ὑπὲρ οὗ οὐχὶ εὐμενῶς ἀπεφάνθη ἡ κριτικὴ, δικαίως δὲ κατεκρίθη ὡς ἀντικειμένη τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ δὲ φράσις *le légende du Christ*, ἐξεγείρασα τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Lemaitre οὐδαμῶς ἀποδείκνυσθι σεβασμὸν πρὸς πεποιθήσεις οὐδὲ τὴν εὐσέβειαν ἣν ἐν τῇ Γριζελίδι διετύπωσαν οἱ ποιητὰ αὐτῆς. Ὅρθως δὲ εἶπεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος καθολικὸς, ὃν ἀναφέρει ὁ Lemaitre, ὅτι ἐξ ὄλου τοῦ ἔργου λείπει μία εἰκὼν, ἡ «τοῦ Ἰησοῦ διώκοντος τοὺς πωλοῦντας ἐκ τοῦ ναοῦ». Ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχει τι ἐν τῷ ἔργῳ ἄξιον παρατηρήσεως, ὄπερ ὅμως παραῆλθεν ἡ κριτικὴ· τοῦτο δὲ εἶνε ὅτι τὸ θεῖον ἐν αὐτῷ πάντοτε καταπλήσσει, διότι πρὸ αὐτοῦ ἡ Μαγδαληνὴ αἴρεται εἰς μετανοοῦσαν, ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος μεταμέλεται, ὁ Ἰούδας ἀφοπλίζεται, ὁ Βαραβδᾶς λυτροῦται.

Ἡ μελωδία τοῦ Gounod κατὰ μὲν τὸν Sarcey προῦξένησε μετρίαν ἐντύπωσιν, κατ' ἄλλον δὲ κριτικὸν ἐστὶ λίαν καλὴ, ἰδίως δὲ μυσίας ἄξιον κρίνεται τὸ ὄνειρον τῆς Angelico.

Ἡ mise en scène ἦν λαμπρὰ καὶ ὑπὸ πάντων ἐθαυμάσθη.

ΧΡΟΝΙΚΑ Ὀλίγιστα συνθίεται ἔτιγον ποτε τῇ ἐπιούρῃ μεγάλῃ· ἔτι νίκης τοιοῦτων τιμῶν, οἷον ὁ Βέρδης μετὰ τὴν ἐκτέλειν τοῦ Falstaff. Ἐν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργείου τῆς πατρῆδος αὐτοῦ ἦλθε καὶ ἐπεσκέψατο τὸν μέγαν συνθέτην ἐν Μιλάνῳ ἐν τῷ ἰσονύμφῳ τῇ πόλει· ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ κατοκεῖ οὗτος. Ὁ Βέρδης ἠθέλησε νὰ ἀποδῶ τὴν ἐπίσκεψιν ἀλλ' ὁ ὑπουργός, λίαν εὐφυὴς ἀνὴρ παρετίρησε, αὐτῷ μετὰ χάριτος : «Αἱ μεγαλειότητες ἐν τισὶ περιπτώσει δέχονται τὰς ἐπισκέψεις τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν, δὲν ἀποδέχονται αὐτάς».

Ἡ δὲ ἰταλικὴ Γερουσία ἐπίσης ἀβροχρῶνως φερομένη διὰ τοῦ πρεσβέρου αὐτῆς διεβίβασε τὸ ἐξῆς· ἐπίσημον τηλεγράφημα· «Ἡ Γερουσία τοῦ βασιλεῦς, ἥτις τιμᾶται περιλαμβάνουσα ἡμᾶς ἐν τοῖς ἑαυτοῖς ὡς τὴν ἐξαιρέτησιν τῆς πατρῆδος, ἐπαναλαχθένουσα τὰς συνεδρία· αὐτῆς, χαίρει ἐν ὅμῳ τὴν δόξαν τῆς ἰταλικῆς τέχνης καὶ χειροκροτεῖ ἐπὶ τῷ νέῳ ὅμῳ θριάμβῳ».

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ὁ Βέρδης ἀπύνησεν· «Αἰσθάνουσαι πῶσαν τὴν ἀξίαν τοῦ δείγματος τῆς ὑψηλῆς συνελεύσεως ἥτις ἐγὼ τὴν τιμὴν ν' ἀνήκω, παρακαλῶ δὲ τὴν ἀξιώτητος πρεσβέρου ὅπως εὐχετηθῆ νὰ ἐρμηνεύσῃ τῇ Γερουσίᾳ τὴν ἐκφρασιν τῆς βραβεῖας μου εὐγνωμοσύνης».

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ἡ γενικὴ πολιτικὴ διετέλεσε κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἀδρανὴς ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἀναγράφεται ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ζήτημα, ἐπισπώμενον τὴν κοινὴν τοῦ πολιτικοῦ τῆς Εὐρώπης κόσμον προσοχίαν· ἐπομένως οἱ πάντες ἔχουσιν ἐστραυμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Γερμανίαν, ὅπου τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα γενικὸν προσλαμβάνει χαρακτῆρα συνέπειᾳ τῆς ἀπομνησίσεως τοῦ παραδείγματος αὐτῆς καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν κρατῶν μεθ' ὧν τὴν κρατοῦσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ περὶ διευθετικῆς νομοσχεδίου. Τῇ ἀληθείᾳ μεγάλῃ κατέχει τὰς κυβερνήσεις ζέσιν περὶ τὴν ἀνοργάνωσιν τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτῶν συστήματος, ὥσει ἐπέκειτο ἡ ἔκρηξις πολέμου ἢ φοβερᾶς ἐπιδρομῆς. Ἐνθεν μὲν οἱ ἐν Βερολίῳ διανοοῦνται ὅποια τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς ἀπόσπασιν τῆς ψήφου τοῦ κοινοβουλίου ἐν τῷ ὑποβληθσομένῳ αὐτῷ νομοσχεδίῳ καὶ συναισθάνονται τὴν ἀνάγκην στυβαρᾶς χειρὸς, οἷα ἦτο ἢ τοῦ τριετίαν ἦδη συμπληρωσάντος ἀπὸ τῆς ἀποθέσεως τῆς ἐξουσίας πρίγκιπος Βίσμαρκ, ἐνθεν δὲ οἱ ἐν Βιέννῃ ἀγωνίζονται νὰ ἐφαρμόσωσι τὸ τελευταῖον σχέδιον τῆς προθήκης 30,000 ἀνδρῶν εἰς τὸν ἐν εἰρήνῃ στρατόν, οἱ δ' ἐν Ἰταλίᾳ ζητοῦσι νὰ μὴ φανῶσιν ὑποδεέστεροι τῶν συμμάχων, ὅπως βεβαίως δρέψονται καὶ μείζονας καρποὺς διὰ τῆς εὐρύτερας ἀναπτύξεως τῶν πολεμικῶν αὐτῶν μέσων· σὺνάμα κοὶ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις, ἀπομυμνόμεναι τὰς συμμάχους, ζητοῦσι νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν ὑπὸ στρατιωτικῆν ἔποσιν καὶ ν' ἀνοργανώσωσιν ἐπὶ εὐνοτέρων βάσεων τὰ ἐν τοῖς μεθορίοις ὄχρωματικά ἔργα καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς φρουρὰς, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Ρωσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐν τῷ στρατιωτικῷ τούτῳ ἔργῳ οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀναχαιτίζον, οὔτε ἡ οἰκονομικὰ κατάστασις, ἥτις βαίνει πάντοτε δεινούμενη συνέπειᾳ τῆς παρακώλυσεως τοῦ ἔργου τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἔμπορίου, οὔτε ἡ ἐξάντλησις τῶν διὰ τὰ οἰκεία ὑπουργεῖα ὀρισμένων πόρων, ἢ συνεπαγομένη τὴν συνομολογίαν ὑπερογῶν δανείων καὶ τὴν καταπίεσιν τοῦ δεινῶς ἦδη φορολογουμένου ὑπκόου. Μάστιν ἀκούονται κατακραυγαὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων κατὰ τῆς κρατοῦσης στρατοκρατίας, μάστιν δὲ προβάλλονται καὶ οἱ θεσμοὶ τῶν διαιτητικῶν δικαστηρίων πρὸς ἐξομάλισιν τῶν διεθνῶν διαφωνιῶν. Οἱ τῶν κρατῶν βουλευτῆροί, ἀψηφῶντες πάσας τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐν οὐδενί τιθέντες τὴνμαστιζοῦσαν τὰς τοῦ λαοῦ κατωτέρας τάξεως πενίαν πειροῦνται νὰ ἐφαρμόσωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας τὰ σχέδια αὐτῶν καὶ ν' ἀποδόσωσιν οὕτω, καθ' ἃ τοῦλάχιστον φρονοῦσι, τὰς μεγίστας τῆς οἰκείᾳ χώρα ὑπηρεσίας. Τοῦτο ἀκριθῶς καὶ τὸ αἴτιον, δι' ὃ ἡ Εὐρώπη σύμπασα, οὐδὲν βλέπουσα νῦν τὸ γενικὴν σπουδαιότητα κεκτημένον ζήτημα, ἐψίφισιν τὴν προσοχὴν αὐτῆς εἰς τὰς στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις παρὰ τὰς περὶ εἰρηνικῶν προθέσεων διακινήσεις, αἵτινες ἐντονώτεροι ἐπαναληφθήσονται ἐν ταῖς στίλαις τῶν κυριωτέρων κυβερνητικῶν ὀργάνων ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Πάσχα.

Ἐπὶ τὴν ἔποσιν δὲ τῶν κατὰ χώρας ἐσωτερικῶν ζητημάτων σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ κατάστασις ἐπὶ τῇ πρὸς ἄλλα θέσει τῶν ἐν τῇ χώρα ταύτῃ, κομματικῶν ὀμιλῶν. Τὸ ἰρλανδικὸν ζήτημα τοσοῦτον ἐξήψε τὴν μῆνιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συντηρητικῶν, ὥστε αὐστηρότατα ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς κωλυσιεργίας καὶ παραβλάπτεται οὕτω τὸ ἔργον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μηχανισμοῦ· σινάμα καὶ ἔξω τοῦ κοινοβουλίου ἡ κατὰ τοῦ σχεδίου τῆς ἰρλανδικῆς αὐτονομίας προσιγάνδα τοσοῦτο μεγάλη εἶναι, ὥστε οἱ ἐν διαφόροις συνελύσεσιν ἀγορευόντες ἀποτολμῶσιν νὰ χαρακτηρίζωσι τὰς ὑπὲρ τῶν Ἰρλανδῶν ἐνεργείας τοῦ γρηγοίου πρωθυπουργοῦ ὡς ἀντιπατριωτικὰς, ὡς ἀποσκοπούσας εἰς τὴν διασάλευσιν τοῦ κρατοῦντος συνεκτικοῦ συστήματος ἐν τῷ Ἠνωμένῳ βασιλείῳ, ὡς διακινεούσας τὴν ὑπερο-

χον θέσιν τῆς μεγάλης Βρετανίας, τὴν ἐξασφαλίζομένην διὰ μόνης τῆς διατηρήσεως τοῦ νῦν καθεστῶτος. Καὶ ναὶ μὲν τὸ ἐν Βελγιάστ μετὰ τοσοῦτον προαγεθὲν πατάγου συλλαλητήριον, οὗ ἐμελλε νὰ προστῆ ὁ προκάτοχος τοῦ γρηγοίου Γλάδστονος, ἀπὸ τῆς 4 ἀπριλίου ἀνεβλήθη εἰς ἑτέραν ἡμέραν ἕνεκα τῆς ἀδιαθεσίας τοῦ μαρκισίου Σαλλισδουρῆ, ἀλλ' ἀπανταχοῦ τῶν διαμαρτυρομένων ἐπαρχιῶν τῆς ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου νήσου πολλὰ συγκροτοῦνται συναθροίσεις, ὧν ὁ σκοπὸς οὐδὲν τὸ εὐάρεστον ἔχει, καίτοι ἀπεφασίσθη κατ' ἄρχην ἢ ἀποκίρουσις πάσης ἐντόνου καὶ ἐμπρόκτου ἐνεργείας ἄχρι τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ κοινοβουλίου κατὰ τὴν τελευταίαν συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου τῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ αὐτονομίας· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐξάγεται τὸ δυσάρεστον συμπέρασμα ὅτι ἐπιψηφίζομένου τοῦ νομοσχεδίου καὶ ἀρχομένης τῆς ἐφαρμογῆς, τοῖς λόγοις θὰ διαδεχθῶσι τὰ ἔργα καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι τῆς Ἰρλανδίας πᾶν θὰ καταβάλλωσι σθένος ὅπως μὴ ὑποκίψωσιν εἰς τὸν νέον νόμον, ὃν χαρακτηρίζουσιν ὡς συνεπαγόμενον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ καθολικοῦ στοιχείου ἐπὶ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἄλλ' εἰς πάντα ταῦτα κωφεῦον ὁ γρηγοῖος πρωθυπουργὸς ἀμετάτροπον ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἐπιμεινῆ ἄχρι κεραίας εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ, οὐδεμίᾳ δὲ σχεδὸν ὑπολείπεται ἀμφιβολία περὶ πλήρους ἐπιτυχίας τῶν σκοπῶν τοῦ μεγάλου ἀνδρός· ἦδη τὴν παρελθούσαν δευτέρα ἢ περὶ μοιφῆς πρότασις τοῦ κ. Βαλφούρ ἀνεψιοῦ τοῦ λόρδου Σαλλισδουρῆ καὶ πρῶτον ὑπουργοῦ τῆς Ἰρλανδίας, ἀπερρίθη δι' ἰσχυρὰς πλειονοψηφίας, ἥτις προημνύεται συμπληγῆς καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ ἰρλανδικοῦ νομοσχεδίου, ἐξέλιπε δ' οὕτω πῶς δισταγμὸς περὶ τῆς ἰσχυρᾶς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ Γλάδστονος παρὰ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀντιπάλων. Ἐν τῷ ἰρλανδικῷ ζητήματι τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπισπῶνται τὰ ἐν Ἀσίᾳ, ὅπου ἡ τῶν Ρώσων θέσις κρατύνεται καὶ ἐκδηλοῦνται σημεῖα μεγάλης δυσαρδεκείας ἐναντίον τῶν ἄγγλων, τὸ σχέδιον τῆς μεθοδοσίας τῶν βουλευτῶν, ὅπερ ἐπεψηφίσθη κατ' ἄρχην, καὶ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ παρουσία τῆς ἀνάσσης Βικτωρίας, ἢ χαρακτηριθεῖσα ὡς λίαν σημαντικὴ ὑπὸ τὴν ἔποσιν τῆς διεθνούς πολιτικῆς, καίτοι τὰ νεώτερα ἐκ Λονδίνου τηλεγραφήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων διαπιστοῦνται ὅλος τὸ ἐναντίον, ἀναφέρουσιν ὅτι τὴν ἀνάσσαν συνοδεύει οὐχὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς λόρδος Ρόσβερν, ἀλλ' ὁ λόρδος Σπένσορ καὶ ἐπομένως οὐδεμιᾶς ἔχονται ἀληθείας τὰ θυλοῦμένα περὶ συνεντεύξεως τοῦ λόρδου Ρόσβερν πρὸς τοὺς κκ Καρπίθν καὶ Βρίν κατὰ τὴν ἐν Ρώμῃ παρουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου ἐπὶ τοῖς ἀργυροῖς γάμοις τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους τῆς Ἰταλίας καὶ περὶ ἐκδηλώσεως οὕτω συμπαθῶν τοῦ Γλάδστονος αἰσθημάτων πρὸς τὴν τριπλῆν συμμαχίαν.

Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ἐν ἁριστόν διατελοῦντα σημεῖῳ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κακουργιοδικείου ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Παναμά καὶ γενικῆ σχεδὸν ἐπεκράτει πεποίθησις ὅτι τὸ ὑπουργεῖον Ριμπὼ θὰ δυνηθῆ νὰ διανύσῃ τὸ μέχρι τῶν γενικῶν ἐκλογῶν χρονικὸν διάστημα καὶ νὰ προστῆ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου. Αἰθνὴς ὄμως τὰ πράγματα ἠλλάξαν ἡσῶν ἕνεκα τοῦ ζητήματος τοῦ ἐπὶ τῶν ποτῶν φόρου καὶ τὸ ὑπουργεῖον Ριμπὼ ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀνώτατον τῆς χώρας ἄρχοντα. Οὕτως ἢ μεγάλη τῆς Εὐρώπης δημοκρατία εἴρηται καὶ πάλιν ἐν πλήρει ὑπουργικῇ κρίσει, καθ' ἣν ὡραὶ ἀπαιτεῖτο μεζῶν συγκέντρωσις τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων πρὸς εὐχερεστέραν ἀποδόσιν τοῦ ἀπειλουμένου κινδύνου ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ κόμητος τῶν Παρισίων ἐνεργούντων βασιλοφρόνων καὶ τῶν κεκρυμμένων φίλων αὐτῶν, τῶν βουλανζερικῶν. Τὸ γεγονός οὐχ ἥττον, ἔχον μεγάλην σημασίαν ὑπὸ τὴν ἔποσιν τῶν ἐσωτερικῶν, δὲν βαρύνει τοσοῦτον ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, οἷοναί οἱ τῆς Γαλλίας πολέμου. Ὡν διάπυρος πῶθις καὶ εὐχὴ εἶναι πάντοτε ὁ κλονισμὸς τῆς ἐπὶ τὴν Γαλλίαν πεποίθησεως τῆς Ρωσίας, διαβλεπούσης ἐν τῇ δυνάμει

ταύτη τὸν φυσικώτερον σύμμαχον ἕνεκα τῶν διακυβευμένων κοινῶν συμφερόντων. Πρὸ τῆς υπογογκῆς ἐν Γαλλίᾳ κρίσεως ἐν δευτέρῃ τίθενται μίση τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῇ Βεργίῳ θαλάσῃ ἀλείας, τὸ τῶν ἐπιχειρημένων δημοτικῶν ἐκλογῶν κτλ.

Ἡ Ρωσία ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, παρὰ τὴν εἰς Κρυαίαν μετὰδασιν αὐτοῦ μεθ' ἀπάσης τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, περὶ πλείστου ποιεῖται τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον καὶ πάντες οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ, ἐπόμενοι τοῖς πόθους τῆς Α. Μ., ἀγωνίζονται νὰ φανώσιν ἀντάξειοι τῶν προσδοκῶν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιτελέσωσιν εὐσυνειδήτως τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον. Συνάμα μεγάλην καταβάλλεται φροντίς ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ χειμῶνος, ἄπερ κατὰ χιλιάδας ἀριθμούμενα, εἶρον ἰσχυρὸν προστάτην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διαδόχου, διατάξαντος ὅπως ἡ γενικὴ βοηθητικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ καταρτισθεῖσα κατὰ τὴν ἐπίσημην τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς χολέρας, μεριμνήσῃ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων.

Ἐκ τῶν λοιπῶν κρατῶν ἡ Ἰταλία παρασκευάζεται πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τῶν λοιπῶν ξένων, οἵτινες ἀναμένονται εἰς Ρώμην ἐπὶ τοῖς ἀργυροῖς γάμοις τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους τῆς Ἰταλίας, τὸ Βέλγιον ἐρμείνει εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, τὰ σκανδιναυικὰ κράτη εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ προξενικοῦ ζητήματος, ἡ Ρουμανία εἰς τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν συνομολογίαν τοῦ δανείου, ὅπερ εὐρῆται ἐν ὀμαλῇ ὁδῷ.

ΧΡΟΝΙΚΑ Τὰ ἐν Δαχμοαίῃ προσέλαβον σοβαρὴν πωρὰ χαλαρῆσαν καὶ διὰ τοῦτο προσεκλήθη εἰς Παρίσιους ὁ κατακτητήσας αὐτὴν στρατηγὸς Δόδ, ὅπως γένηται ἀπὸ κοινῆς σύσκεψις περὶ τοῦ πρακτέου.

Αἱ γαλλορωσικαὶ φιλορρονήσεις ἔξακολουθοῦσι. Τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα κατέπλευσαν εἰς Ἀλγερίαν δύο ρωσικὰ σκάφη, ὧν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται ἔτυχον θερμοῦ ἀπὸ τῆς δεξιῶσεως καὶ μεγάλων τιμῶν κατὰ πῖσαν σχεδὸν ὅραν οἱ ἔθνηκοι ὕμνοι φιλοξενούντων καὶ φιλοξενουμένων ἐπιθυνοῦντων ἐπὶ τῆς μουσικῆς καὶ προῦκάλλον τὴν γενικὴν ἐνθουσιασμόν.

— Ἡ κατὰ τοῦ Ἀλβάρδ μῆνης τῶν ἀνωτέρω πολιτικῶν κύκλων ἔξακολουθεῖ. Ἡ τοῦ κοινοβουλίου πολιτεία τοσοῦτον εὐφρέστησε τῷ ἀνωτέρω ἄρχοντι ὥστε οἱ τοῖς ἐπιχειρημάτων εἰς τὴν πολιτείαν ταύτην εἶπεν ὅτι τοῦ Ἀλβάρδ ἡ ἀγαγὴ δέον νὰ κατακρηθῇ ὅπως περιρρορηθῇ ἡ κοινὴ τάξις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Σάββατον, 20 Μαρτίου.

Ἡ κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην γενομένη δεκαπενθήμερος ἐκκαθάρισις τοῦ χρηματιστηρίου ἦρδεν κατέδειξεν ἀπαξ εἶναι τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀγορᾷ ἑλλειψὴν διαθεσίμων τίτλων τοῦ Γενικοῦ χρέους, διότι, κατὰ τὰς γενομένας ἐγγραφὰς, ἀπέναντι τῶν ζητηθέντων 288,000 τίτλων προσεφέρθησαν μόνον 49,000, ὥστε ἡ αἰτία εἰς ὑπερέβη τὴν προσφορὰν κατὰ 239,000, αἱ ὁποῖαι, ἀν ἠγοράζοντο ἐν δημοπρασίᾳ, τὸ deport. ἦτοι τὸ πρόστιμον ἐπὶ μὴ παραδοσῆναι τῶν τίτλων, ἤθελε φθάσει εἰς τὴν ἰσχυρὴν λιαν καταπιστικὴν καὶ ἐπιζήμιον εἰς τοὺς πωλητὰς. τοὺς μὴ προλαβόντας, ἢ μὴ δυναθέντας νὰ μεταφέρωσι τὰς πράξεις αὐτῶν ἐγκαίρως. Εὐτυχῶς ἡ ἐφορεία τοῦ χρηματιστηρίου χρωμένη τῷ δικαίωμάτι, ὅπερ παρέχει αὐτῇ ὁ Κανονισμὸς, προέλαβε τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην, ἡ δὲ μεταφορὰ τῶν πράξεων γένητο ἐν ἰσοτημίᾳ. Ἐν τούτοις ἡ τοιαύτη κατάσταση, ἡ ἑλλειψὴς διπλοῦσι διαθεσίμων τίτλων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀγορᾷ, εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τῶν θιασῶτων τοῦ ὑψώμου, ἐπιτυχόντων τὴν ἑβδομάδα ταύτην σπουδαίαν ἀνατιμῆσιν, ἴσων πρὸς τὸ ἐξάμηνον

τοκομεριδίον. Διότι ἐνῶ τὴν δευτέραν ἡ τιμὴ τῶν ἀνατιμῆσεων τοῦ Γενικοῦ χρέους ἐγένετο εἰς τὰ 24.10, τὴν τετάρτην ἡ ἀνατιμῆσις ἐφθάσε ἔχει 21.29 μετὰ μεγάλης ὀμῆς, ἡ ὁποία ὅμως κατεστάλη αὐθιγερῶν διὰ μεγάλων πωλήσεων ἐνεργηθειῶν ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Εὐρώπῃ πρὸς ἐξασφάλισιν κερδῶν. Συνέπεια τῶν πωλήσεων τούτων εἶναι ἡ ἐπελθοῦσα χαλάρωσις τῶν τιμῶν οὐ μόνον τοῦ Γενικοῦ χρέους, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν χρεωγραφῶν. Τὴν χαλάρωσιν ταύτην ἐπέτεινεν ἐτι μᾶλλον ἡ ὑποτίμησις τῆς γαλλικῆς ὀάντ, προκληθεῖσα ἐκ τῆς παραιτίσεως τοῦ ὑπουργείου Ribot, ἀπολέσαντος τὴν πλειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ. Οὕτω δὲ τὸ γενικὸν χρέος ὑπετιμήθη μέχρις 24.22, αἱ ὁμολογίαι τῶν Σιδηροδρόμων, αἱ ὁποῖαι τὴν τετάρτην ἐτιμῶντο 94 7/8, τὴν ἐπιούσαν ἐσημειοῦντο 93 3/8, καὶ αἱ μεταχρῆ τοῦ Μονοπωλίου, αἱ ὁποῖαι τὴν δευτέραν μετὰ τὴν ἐκκοπήν τοῦ τοκομεριδίου ἐτιμῶντο 16.25, τὴν τετάρτην ἐφθάσαν μέχρι 16.36 καὶ τὴν ἐπιούσαν ὑπετιμήθησαν μέχρι 16.29. Ἡ χαλάρωσις αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς προῆς τῆς χθὲς, ὅποτε κλειστοῦ ὄντος τοῦ χρηματιστηρίου ἕνεκα τῆς παρὰ Λατινοῦ ἑορτῆς, αἱ πράξεις ἐγένοντο ἐν τῇ Διόδῳ τοῦ Χατζοπούλου, σημαία δὲ ἀναθροήσεως ἦρξαντο ἀναφανιδόμενα, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Γενικοῦ χρέους διετηρεῖτο σταθερὰ εἰς τὰ 24.23. Μετὰ μεσημβρίαν νέα ἐπῆλθε βελτιώσις τοῦ μὲν Γενικοῦ χρέους ἀνατιμῆθέντος μέχρις 24.26, τῶν δὲ μετοχῶν τοῦ Μονοπωλίου μέχρι 16.34. Ἡ τιμὴ τῶν μετοχῶν τούτων ἤρξατο ταλαντευομένη πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐκ τῶν διαδιδόμενων φημῶν, καθ' ἃς τὸ κατὰ τὴν δευτέραν ἐξαμηνίαν πληροβησόμενον μερίσμα μένει εἰσέτι ἀόριστον, τῶν μὲν ἀπαιτούντων νὰ ὀρισθῇ εἰς 12 φράγκα, τῶν δὲ εἰς μόνον 8. Ἡ διαφορά δὲν εἶνε μικρά, ἡ δὲ ὑπερίσχυσις τῆς μίξις ἢ τῆς ἐτέρας γνώμης πολλὴν θὰ ἔχη ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν μετοχῶν ἐπίδρασιν.

Ἡ ἀνατιμῆσις τῶν ἑλληνικῶν χρεωγραφῶν, ἦν ἐσημειώσαμεν ἐν τῇ οικονομικῇ ἐπιθεωρήσει τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος, ἐσηκολούθησε μετὰ πλείονος ζωηρότητος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης, διότι τὸ μὲν Πάγιον ἐφθάσε μέχρις 60.50, τὸ Μονοπωλίον 65 1/2, τὸ 5 ο/ο δάνειον τοῦ 1881 76 1/2, τὸ τοῦ 1884 75 1/4, καὶ τὸ τοῦ Σιδηροδρόμου Λαριῶσις 68 1/2. Ἄλλ' ὅπως εἰς τὰ τουρκικὰ καὶ τὴν γαλλικὴν ὀάντ οὕτω καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐπῆλθεν ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ἑβδομάδος σχετικὴ χαλάρωσις καὶ ὀπισθοδρομῆσις τῶν τιμῶν, καὶ τὸ μὲν Πάγιον ἐτιμῶντο προχθὲς ἐν Λονδίνῳ 59 1/2, τὸ δὲ Μονοπωλίον 64 3/4, τὸ δάνειον τοῦ 1881 75 1/2, τὸ τοῦ 1884 74, 25 καὶ τὸ τοῦ Σιδηροδρόμου Λαριῶσις 67 3/4. Περὶ τῆς συνομολογίσεως τοῦ δανείου δὲν ἀμφιδάλλουσι πλέον οὐδ' αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, αἱ ὁποῖαι ἐστρεψαν ἥδη τοὺς ἀκινδύνους εὐτυχῶς κεραυνοὺς αὐτῶν κατὰ τῶν ὄρων τοῦ δανείου. Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐπίσημον κοινοποίησιν αὐτῶν. Ἐὰν αἱ πληροφορίαι ἡμῶν εἰδὴν ἀκριβεῖς, οἱ ὅροι οὗτοι εἰσὶ τοσοῦτον ἀνεπιπίστως εὐνοϊκοί, ὥστε θὰ κατακεραυνώσωσι τοὺς ἀντιφρονούντας καὶ τοὺς πρὸς ἀποτυχίαν αὐτοῦ ἐργασθέντας καὶ εἰσέτι ἐργαζομένους.

Τὴν χαλάρωσιν τῆς τιμῆς τῶν ἑλληνικῶν δανείων ἠκολούθησαν ἐνταῦθα καὶ αἱ λαχειοφόροι ὁμολογίαι τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης, αἱ ὁποῖαι ἀνατιμῆθαι μέχρι 412, ὀπισθοδρομῆσαν κατὰ 3 φράγκα. Χαλαρὰ ἦτο καὶ ἡ τιμὴ τῶν μετοχῶν τοῦ Λαυρίου, τῶν ὁποίων ἡ μέλλουσα τύχη ἐξήρτηται καθ' ὀλοκληρίαν ἐκ τῆς ἀποτυχίας ἢ ἐπιτυχίας τῶν νῦν μόλις τιμεινῶν εἰς ἐνεργεσίαν νέων πλανητηρίων. Ἐν τῇ μίξῃ ἢ ἐν τῇ ἐτέρᾳ περιπτώσει δύναται νὰ ὑπάρῃ διαφορά εἰς τὴν τιμὴν 20 τοῦλάχιστον φράγκων διὰ τὸν ἐκπεσμόν καὶ 50—60 διὰ τὸν ὑψώμῶν.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.

Ὁ ἐπιπέδων ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ